

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 5 Φεβρουαρίου 2020, με την εξής σύνθεση: Ιωάννης Σαρμάς, Πρόεδρος, Μαρία Βλαχάκη, Άννα Λιγωμένου, Γεωργία Μαραγκού και Κωνσταντίνος Κωστόπουλος, Αντιπρόεδροι, Γεώργιος Βοΐλης, Βασιλική Ανδρεοπούλου, Σταμάτιος Πουλής, Κωνσταντίνα Ζώη, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Αγγελική Μυλωνά, Γεωργία Τζομάκα, Στυλιανός Λεντιδάκης, Θεολογία Γναρδέλλη, Βιργινία Σκεύη, Βασιλική Σοφιανού, Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δέσποινα Τζούμα, Δημήτριος Τσακανίκας, Ευφροσύνη Παπαθεοδώρου, Βασιλική Προβίδη, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Ασημίνα Σακελλαρίου, Αργυρώ Μαυρομάτη, Ευαγγελία Σεραφή, Ειρήνη Κατσικέρη, Γεωργία Παπαναγοπούλου, Νεκταρία Δουλιανάκη, Νικολέτα Ρένεση, Αντιγόνη Στίνη και Βασιλική Πέππα, Σύμβουλοι. Γραμματέας η Ελένη Αυγουστόγλου.

Γενικός Επίτροπος Επικρατείας: Αντώνιος Νικητάκης, Επίτροπος της Επικρατείας, κωλυομένης της Γενικής Επιτροπής της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο Χρυσούλας Καραμαδούκη.

Για να δικάσει την από 25.11.2019 (ΑΒΔ 4681/28.11.2019) αίτηση αναίρεσης της ... του ..., κατοίκου ... (οδός ...), η οποία παραστάθηκε διά του πληρεξουσίου της δικηγόρου Κωνσταντίνου Φαρμακίδη - Μάρκου (ΑΜ/ΔΣΑ 29187)

κατά του Ελληνικού Δημοσίου, νομίμως εκπροσωπούμενου από τον Υπουργό Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε δια του Νομικού Συμβούλου του Κράτους Νικολάου Καραγιώργη και

κατά του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου με την επωνυμία «Γενικό Νοσοκομείο ... “...” ...», το οποίο εδρεύει στην ... (οδός ..., ΤΚ ...), εκπροσωπείται νόμιμα και παραστάθηκε διά δηλώσεως του άρθρου 133 παρ. 2 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας του πληρεξουσίου του δικηγόρου Κωνσταντίνου Ζουμπούλη (ΑΜ/ΔΣΑ 10274).

Με την αίτηση αυτή επιδιώκεται η αναίρεση της 39/2019 απόφασης του Ι Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε το Δικαστήριο άκουσε:

Τον πληρεξούσιο δικηγόρο της αναιρεσείουσας, ο οποίος ζήτησε την παραδοχή της αίτησης.

Τον εκπρόσωπο του Ελληνικού Δημοσίου, ο οποίος ζήτησε την απόρριψη της αίτησης. Και

Τον Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος ανέπτυξε την από 5.2.2020 έγγραφη γνώμη του και πρότεινε την παραδοχή της αίτησης και την αναπομπή της υπόθεσης στο Ι Τμήμα.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη, με παρόντες τους Δικαστές που έλαβαν μέρος στη συζήτηση της υπόθεσης εκτός από τους Συμβούλους Γεώργιο Βοΐλη, Βασιλική Ανδρεοπούλου, Στυλιανό Λεντιδάκη και Αργυρώ Μαυρομάτη που απουσίασαν δικαιολογημένα (άρθρα 11 παρ. 2 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013 και 78 παρ. 2 του π.δ/τος 1225/1981).

Άκουσε την εισήγηση της Συμβούλου Ευαγγελίας Σεραφή και αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά τον νόμο

1. Για την υπό κρίση αίτηση αναιρέσεως κατά της 39/2019 απόφασης του Ι Τμήματος έχει καταβληθεί το νόμιμο παράβολο των 500,00 ευρώ (βλ. το με κωδικό πληρωμής 321132310950 0331 0028 έντυπο ηλεκτρονικού παραβόλου) σύμφωνα με την περίπτωση δ' της παραγράφου 3 του άρθρου 73 του κυρωθέντος με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013 (φ. 52 Α') Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο.

2. Η αίτηση αυτή έχει ασκηθεί εμπροθέσμως και κατά τα λοιπά νομοτύπως. Επομένως, είναι τυπικά δεκτή και πρέπει να εξετασθεί περαιτέρω ως προς τη βασιμότητα των προβαλλομένων δι' αυτής λόγων.

3. Επί των προβαλλομένων με την αίτηση αναιρέσεως λόγων υπεβλήθησαν νομίμως το από 10.2.2020 υπόμνημα του Ελληνικού Δημοσίου και το από 3.2.2020 υπόμνημα του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου με την επωνυμία «Γενικό Νοσοκομείο ... “...” ...» (στο εξής: Νοσοκομείο).

4. Με την προσβαλλόμενη απόφαση έγινε εν μέρει δεκτή έφεση της αναιρεσείουσας κατά της 9954/10.4.2014 απόφασης του Διοικητή του ως άνω Νοσοκομείου και περιορίσθηκε το σε βάρος της, συνεπεία ανακλήσεως του διορισμού της λόγω πλαστογραφίας του βαθμού του πτυχίου της, καταλογισθέν ποσό των 179.014,40 ευρώ, στο ύψος των 50.000,00 ευρώ, κατ' εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας ενώ, περαιτέρω, η σωρευθείσα στο ίδιο δικόγραφο αγωγή αδικαιολογήτου πλουτισμού απορρίφθηκε το μεν ως νόμω αβάσιμη, διότι η ίδια δεν προέβη στην καταβολή του καταλογισθέντος ποσού μετά τη δημοσίευση της 2216/2015 απόφασης του Ι Τμήματος περί αναστολής της καταλογιστικής πράξης, το

δε, διότι στην περίπτωση αναδρομικής απώλειας της δημοσιοϋπαλληλικής ιδιότητας δεν έχει εφαρμογή ο γενικός κανόνας του άρθρου 904 ΑΚ, καθόσον ο πλουτισμός του Δημοσίου έχει ως νόμιμη αιτία την κατ' άρθρο 33 παρ. 1 περ. β) του ν. 2362/1995 υποχρέωση του λαβόντος σε αποκατάσταση του ελλείμματος της δημόσιας διαχείρισης που προκλήθηκε από την καταβολή των παρανόμως ληφθεισών αποδοχών.

5. Με την απόφαση αυτή, κατά την αναιρετικά ανέλεγκτη περί των πραγμάτων κρίση του, το Τμήμα δέχθηκε τα ακόλουθα: Με την .../1999 προκήρυξη του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού προκηρύχθηκε διαγωνισμός για την πλήρωση, μεταξύ άλλων, πέντε κενών οργανικών θέσεων της κατηγορίας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ειδικότητας αδελφών νοσοκόμων στο Νοσοκομείο «...». Με την ως άνω προκήρυξη προσδιορίστηκαν, εκτός των γενικών προσόντων, και τα τυπικά προσόντα διορισμού ανά κατηγορία και ειδικότητα και ορίστηκε ότι οι υποψήφιοι για τις ως άνω θέσεις έπρεπε να διαθέτουν πτυχίο τμήματος τεχνικού επαγγελματικού λυκείου ή πτυχίο τμήματος νοσηλευτών-νοσηλευτριών μέσης τεχνικής εκπαίδευσης νοσηλευτικής σχολής του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας ή άλλης ισότιμης σχολής της ημεδαπής ή αλλοδαπής αντίστοιχης ειδικότητας και άδεια ασκήσεως επαγγέλματος, ενώ σε περίπτωση που δεν ήταν δυνατή η πλήρωση των θέσεων από υποψηφίους με τα ως άνω προσόντα ήταν επιτρεπτός ο διορισμός με προσόν τον απολυτήριο τίτλο αναγνωρισμένης κατώτερης σχολής αντίστοιχης ειδικότητας και άδεια ασκήσεως επαγγέλματος. Προς απόδειξη των τυπικών τους προσόντων οι υποψήφιοι έπρεπε να προσκομίσουν επικυρωμένη φωτοτυπία του τίτλου σπουδών τους από τον οποίο θα προέκυπτε ο ακριβής βαθμός αυτού. Η αναιρεσείουσα, η οποία συμμετείχε στον ως άνω διαγωνισμό, προσκόμισε αντίγραφο του πτυχίου της από τη Σχολή Βοηθών Νοσοκόμων του Γενικού Νοσοκομείου ..., με γενικό βαθμό 20 «άριστα» και με την 79/20.7.2000 απόφαση του προέδρου του διοικητικού συμβουλίου του Νοσοκομείου, η οποία εγκρίθηκε με την .../23.8.2000 απόφαση του Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας Αττικής και δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (φ. .../...2001 Γ') πέτυχε τον διορισμό της στο ως άνω νοσηλευτικό ίδρυμα. Με την ίδια απόφαση διορίστηκαν στο Νοσοκομείο ακόμη τρεις υποψήφιοι και η αναιρεσείουσα κατέλαβε την τρίτη θέση σε σειρά κατάταξης. Στα τέλη του έτους 2013 το τμήμα διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού του Νοσοκομείου διενήργησε έλεγχο νομιμότητας πτυχίων, πιστοποιητικών και λοιπών στοιχείων του προσωπικού μητρώου των υπαλλήλων του και μετά από σχετικό ερώτημα, με το 71B/19.3.2014 έγγραφο της Επαγγελματικής Σχολής Βοηθών Νοσηλευτών της νοσηλευτικής μονάδας ... του Γενικού Νοσοκομείου ..., διαπιστώθηκε ότι το υποβληθέν αντίγραφο πτυχίου της αναιρεσείουσας ήταν παραποιημένο ως προς τον βαθμό που έφερε,

καθόσον η ίδια είχε αποφοιτήσει από τη σχολή αυτή με βαθμό 14,33 «καλώς» και όχι με 20 «άριστα». Κατόπιν αυτού η ίδια κλήθηκε σε ακρόαση και στη συνέχεια εκδόθηκε η 9954/10.4.2014 απόφαση του Διοικητή του Νοσοκομείου, με την οποία ανακλήθηκε ο διορισμός της κατ' εφαρμογή του άρθρου 20 παρ. 2 του κυρωθέντος με το άρθρο πρώτο του ν. 3528/2007 Κώδικας Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων ΝΠΔΔ (φ. 26 Α'), αναδρομικά από 20.7.2000 (ημερομηνία έκδοσης της απόφασης διορισμού της) λόγω πλαστογραφίας του πτυχίου της. Η αναιρεσείουσα δεν προσέβαλε την απόφαση ανάκλησης του διορισμού της ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων. Ακολούθως, στις 30.6.2014, το διοικητικό συμβούλιο του Νοσοκομείου, με τη 16944/30.6.2014 απόφασή του καταλόγισε σε βάρος της το ποσό των 179.014,40 ευρώ που αντιστοιχεί στο σύνολο των αποδοχών της που έλαβε καθ' όλο το χρονικό διάστημα που εργάστηκε στο Νοσοκομείο. Στην προσβαλλόμενη απόφαση εκτίθεται επίσης ότι η αναιρεσείουσα με την 5056/2014 απόφαση του Β' Τριμελούς Εφετείου Κακουρηγημάτων κρίθηκε ένοχη για πλαστογραφία και απάτη και καταδικάστηκε σε συνολική ποινή φυλάκισης έξι ετών, η οποία μετατράπηκε σε χρηματική ποινή. Ήδη, το πρώτον κατ' αναίρεση προσκομίστηκε από το Νοσοκομείο η 1161/2017 απόφαση του Β' Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών, από την οποία προκύπτει ότι η επιβληθείσα ποινή μειώθηκε στα τέσσερα έτη με αναστολή καθώς και η 420/2018 απόφαση του Αρείου Πάγου, με την οποία απορρίφθηκε αίτηση αναίρεσης κατά της ανωτέρω τελεσίδικης απόφασης.

6. Το δικάσαν Τμήμα, κατ' εκτίμηση των ειδικότερων αιτιάσεων που προβλήθηκαν με την έφεση, εφάρμοσε τη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας και, λαμβάνοντας υπόψη ότι από τον διορισμό της αναιρεσείουσας μέχρι την έκδοση της ανακλητικής του διορισμού πράξης μεσολάβησαν δεκατρία χρόνια με συνέπεια το ύψος του καταλογισθέντος ποσού να ανέλθει στο υψηλό ποσό των 179.014,40 ευρώ, ότι, καίτοι η ίδια παραποίησε τον βαθμό πτυχίου της, κατείχε τον απαιτούμενο για τη θέση τίτλο σπουδών, ότι εκτέλεσε τα καθήκοντα της θέσης της με συνέπεια και επάρκεια κατά τη διάρκεια του εργασιακού της βίου σύμφωνα με τις οικείες εκθέσεις αξιολόγησης και ότι το νοσοκομείο επωφελήθηκε των υπηρεσιών της χωρίς να ασκήσει τη νόμιμη ευχέρειά του να προβεί στον έλεγχο της γνησιότητας του τίτλου διορισμού της, περιόρισε το καταλογισθέν ποσό στο ύψος των 50.000,00 ευρώ. Τούτο δε, προκειμένου να μη διαταραχθεί η δίκαιη ισορροπία μεταξύ αφενός του δημόσιου σκοπού που υπηρετεί το μέτρο του καταλογισμού και αφετέρου της συνταγματικώς επιβεβλημένης προστασίας των διακυβευόμενων ατομικών δικαιωμάτων της εκκαλούσας, παράλληλα δε, προκειμένου να διασφαλισθεί ότι το αντανακλαστικό της ανάκλησης διοικητικό μέτρο του καταλογισμού, συνάδει με τη φύση της

ανάκλησης ως διοικητικού μέτρου και δεν τη μετατρέπει σε διοικητική ή πειθαρχική κύρωση ή ποινή.

7. Το Ελεγκτικό Συνέδριο δικάζον αναιρετικώς και με γνώμονα την απονομή πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας εντός των ορίων της αναιρετικής δίκης, δεν δεσμεύεται από τη σειρά των αναιρετικών λόγων όπως αυτοί εμφανίζονται στο αναιρετήριο, αλλά δύναται να εξετάσει αυτούς με τη σειρά που κατά την κρίση του προσήκει ώστε να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις της λογικής αλληλουχίας, πρωτίστως όμως οι αρχές της δίκαιης δίκης. Εξ άλλου, με βάση τον ίδιο γνώμονα, δικαιούται να ερμηνεύει τα δικόγραφα των διαδίκων, εφόσον δεν παραποιεί το περιεχόμενο αυτών, προκειμένου να αναδειχθεί το προδήλως εμπεριεχόμενο σε αυτά νόημα, έστω και αν αυτό δεν αποτυπώθηκε γλωσσικά με τη δέουσα ευκρίνεια.

8. Με τον τέταρτο λόγο αναιρέσεως που πρέπει να εξετασθεί ως πρώτος ως προς το σκέλος αυτού που αφορά την αιτιολογία της ανακλητικής απόφασης του διορισμού της αναιρεσείουσας, προβάλλεται ότι κατά παράβαση του άρθρου 98 του Συντάγματος και της διάταξης της παραγράφου 2 του άρθρου 1 του π.δ/τος 1225/1981, το δικάσαν Τμήμα δεν προέβη σε παρεμπόδιον έλεγχο της νομιμότητας της απόφασης ανάκλησης του διορισμού της αναιρεσείουσας επί της οποίας ερείδεται η καταλογιστική πράξη, καθόσον το τεκμήριο νομιμότητας των ατομικών διοικητικών πράξεων δεν κατισχύει της εξουσίας των Δικαστηρίων να διενεργούν παρεμπόδιον έλεγχο. Συνεπώς, το δικάσαν Τμήμα έπρεπε, ασκώντας αυτόν τον έλεγχο να αποφανθεί επί της έλλειψης αιτιολογίας της απόφασης αυτής, ίδια καθόσον η επίκληση του γεγονότος ότι ο βαθμός πτυχίου, του οποίου η νόμιμη κτήση δεν αμφισβητείται, δεν ήταν «20», αλλά «14,33», δεν μπορεί να στηρίξει την παραδοχή περί παρανομίας του διορισμού της αναιρεσείουσας, διότι ουδόλως αναφέρεται ούτε εκ του φακέλου προκύπτει ότι ο βαθμός «20» συνιστούσε προϋπόθεση διορισμού ή ότι με βαθμό «14,33» δεν θα ήταν αυτός δυνατός. Περαιτέρω, με τον πέμπτο λόγο αναιρέσεως που πρέπει να εξετασθεί ως δεύτερος, προβάλλεται ότι κατ' εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 904 επ. ΑΚ η προσβαλλόμενη απόφαση απέρριψε την ένσταση και, επικουρικώς, αγωγή περί αδικαιολόγητου πλουτισμού, που τέθηκαν με βάση την επιχειρηματολογία ότι όταν ο διορισμός του δημοσίου υπαλλήλου είναι άκυρος για οποιονδήποτε λόγο, δημιουργείται απλή σχέση εργασίας εκ της οποίας ο υπάλληλος έχει αξίωση απόδοσης της ωφέλειας που είχε για τον δημόσιο φορέα η προσφορά των υπηρεσιών του ακόμη και αν αυτή στηρίζεται σε άκυρο διορισμό ή πρόσληψη. Εν προκειμένω η αποδοτέα από το Νοσοκομείο ωφέλεια στην αναιρεσείουσα συνίσταται στο σύνολο των καταβληθεισών αποδοχών της, τις οποίες το Νοσοκομείο μετά βεβαιότητας

θα κατέβαλε σε άλλον υπάλληλο, έχοντα τα προσόντα της ίδιας νομοθετημένης οργανικής θέσης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αδελφών νοσοκόμων, τον οποίο με έγκυρη πρόσληψη θα απασχολούσε υπό τις ίδιες συνθήκες, λαμβανομένου επιπροσθέτως υπόψη ότι το νοσοκομείο δεν μπορούσε να αποφύγει τη δαπάνη πρόσληψης τόσο διότι η θέση ήταν οργανική και συνεπώς υποχρεωτικώς πληρωτέα όσο και επειδή οι ανάγκες της νοσηλευτικής υπηρεσίας επέβαλαν την πλήρωσή της. Εξ άλλου, με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως, που πρέπει να εξετασθεί ως τρίτος, προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση, αποδεχόμενη το νόμιμο του καταλογισμού ως προς το ποσό των 50.000,00 ευρώ και αρνούμενη να ελέγξει το «παράνομο» της εργασίας της αναιρεσείουσας, καθώς και ότι το σύνολο των αποδοχών που έλαβε αποτελεί νόμιμη περιουσιακή αξίωση ικανοποιηθείσα βάσει νόμιμης αιτίας, παραβίασε το άρθρο 1 του (πρώτου) Πρόσθετου Πρωτοκόλλου καθώς και το άρθρο 4 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών.

9. Με τους πιο πάνω λόγους αναιρέσεως τίθενται, καθ' ερμηνεία του δικογράφου, τα εξής ζητήματα: πρώτον, το ζήτημα της νομιμότητας της προσβληθείσας ενώπιον του Τμήματος καταλογιστικής πράξης εις βάρος της αναιρεσείουσας λόγω του απρόσφορου των δεδομένων πάνω στα οποία στηρίχθηκε η ανάκληση του διορισμού της και συνακόλουθα η προσβληθείσα με την έφεση καταλογιστική πράξη· δεύτερον, το ζήτημα του παρεμπόδιτος ελέγχου του κύρους της ανακλητικής του διορισμού της πράξης, καθώς, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς της αναιρεσείουσας, αυτή κατείχε τα τυπικά προσόντα επιλογής της προς διορισμό στις τέσσερις καλυφθείσες από τις πέντε προκηρυχθείσες θέσεις· τρίτον, το ζήτημα της βασιμότητας της ένστασης, άλλως αγωγής, εκ του αδικαιολογήτου πλουτισμού που η αναιρεσείουσα προέβαλε στο Τμήμα, επικαλούμενη το επιχείρημα ότι, σε κάθε περίπτωση, λόγω της εν τοις πράγμασιν παροχής εργασίας από αυτήν στο νοσοκομείο όπου εργάστηκε, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι της καταβλήθηκαν αχρεώστητα οι αποδοχές που εισέπραξε μισθοδοτούμενη ως υπάλληλος του νοσοκομείου· και, τέταρτον, το ζήτημα της εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας κατά τον καθορισμό του καταλογιστέου ποσού εν όψει του συνόλου των περιστάσεων που συνθέτουν την υπόθεσή της, οι οποίες ναι μεν εκτιμήθηκαν από το Τμήμα προς μείωση του καταλογισθέντος ποσού, χωρίς όμως να αποδοθεί σ' αυτές η δέουσα βαρύτητα υπέρ της αναιρεσείουσας.

10. Κατά την κρίση του Δικαστηρίου τα ως άνω τέσσερα ζητήματα, που συμπλέκονται μεταξύ τους, πρέπει να εξετασθούν από κοινού.

11. Στο άρθρο 103 του Συντάγματος ορίζεται: «1. Οι δημόσιοι υπάλληλοι είναι εκτελεστές της θέλησης του Κράτους και υπηρετούν το Λαό (...). Τα προσόντα και ο τρόπος διορισμού τους ορίζονται από το νόμο. (...) 4. Οι δημόσιοι υπάλληλοι που κατέχουν οργανικές θέσεις είναι μόνιμοι εφόσον οι θέσεις υπάρχουν. Αυτοί (...) δεν μπορούν (...) να παυθούν χωρίς απόφαση υπηρεσιακού συμβουλίου, που αποτελείται τουλάχιστον κατά τα δύο τρίτα από μόνιμους δημοσίους υπαλλήλους. (...) 7. Η πρόσληψη υπαλλήλων στο Δημόσιο και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, όπως αυτός καθορίζεται κάθε φορά (...) γίνεται είτε με διαγωνισμό είτε με επιλογή σύμφωνα με προκαθορισμένα και αντικειμενικά κριτήρια και υπάγεται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής, όπως νόμος ορίζει. Νόμος μπορεί να προβλέπει ειδικές διαδικασίες επιλογής που περιβάλλονται με αυξημένες εγγυήσεις διαφάνειας και αξιοκρατίας ή ειδικές διαδικασίες επιλογής προσωπικού για θέσεις το αντικείμενο των οποίων περιβάλλεται από ειδικές συνταγματικές εγγυήσεις ή προσιδιάζει σε σχέση εντολής».

12. Στον κυρωθέντα με το άρθρο πρώτο του ν. 2683/1999 Κώδικας Κατάστασης Δημοσίων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων ΝΠΔΔ και άλλες διατάξεις (φ. 19 Α') που ίσχυε κατά τον χρόνο διορισμού της αναιρεσείουσας ορίζονται τα εξής: (i) Στο άρθρο 1: «1. Σκοπός του παρόντος Κώδικα είναι η καθιέρωση ενιαίων και ομοιόμορφων κανόνων που διέπουν την πρόσληψη και την υπηρεσιακή κατάσταση των πολιτικών διοικητικών υπαλλήλων, σύμφωνα με τις αρχές της αξιοκρατίας και της κοινωνικής αλληλεγγύης (...) 2. Στην πραγματοποίηση του κατά την προηγούμενη παράγραφο σκοπού συμβάλλει η Λειτουργία της Ανεξάρτητης Διοικητικής Αρχής για τις προσλήψεις (...)» (ii) Στο άρθρο 12: «1. Η πλήρωση των θέσεων διέπεται από τις αρχές της ίσης ευκαιρίας συμμετοχής, της αξιοκρατίας, της αντικειμενικότητας, της κοινωνικής αλληλεγγύης, της διαφάνειας και της δημοσιότητας. 2. Η πλήρωση των θέσεων γίνεται με δημόσιο διαγωνισμό, γραπτό και κατ' εξαίρεση προφορικό ή με σειρά προτεραιότητας βάσει σαφώς καθορισμένων κριτηρίων, σύμφωνα με τις αρχές του άρθρου 1 του παρόντος και όπως ορίζει ο νόμος (...)» (iii) Στο άρθρο 18: «1. Η υπαλληλική σχέση καταρτίζεται με το διορισμό και την αποδοχή του. 2. Η αποδοχή δηλώνεται με την ορκωμοσία». (iv) Στο άρθρο 19: «(...) 3. Αφετηρία του υπολογισμού της υπηρεσίας των υπαλλήλων αποτελεί η χρονολογία δημοσίευσης στο φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως της πράξης διορισμού (...)» (v) Στο άρθρο 20, υπό τον τίτλο «Ανάκληση διορισμού»: «1. (...) 2. Η πράξη διορισμού, που έγινε κατά παράβαση νόμου, ανακαλείται εντός διετίας από τη δημοσίευσή της. Μετά την παρέλευση της προθεσμίας αυτής η πράξη διορισμού ανακαλείται, εάν αυτός που διορίστηκε προκάλεσε δολίως ή υποβόηθησε την παρανομία (...) 3. Ο υπάλληλος του οποίου η πράξη διορισμού ανακλήθηκε κατά την

προηγούμενη παράγραφο, υπέχει τις ευθύνες των δημοσίων υπαλλήλων για το χρόνο κατά τον οποίο άσκησε τα καθήκοντά του και οι πράξεις του είναι έγκυρες. 4. Οι διατάξεις της παρ. 2 για απαγόρευση ανάκλησης της πράξης διορισμού μετά την πάροδο διετίας δεν εφαρμόζονται, όταν η πράξη διορισμού ακυρώνεται δικαστικώς». (vi) Στο άρθρο 23, υπό τον τίτλο «Προσωπικό μητρώο του υπαλλήλου»: «1. Το προσωπικό μητρώο συγκροτείται μετά το διορισμό του υπαλλήλου και περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία τα οποία προσδιορίζουν την ατομική, οικογενειακή, περιουσιακή και υπηρεσιακή του κατάσταση σύμφωνα με την επόμενη παράγραφο. 2. Ειδικότερα το προσωπικό μητρώο περιλαμβάνει: α) (...) β) Τους τίτλους σπουδών ή άλλα τυπικά προσόντα (...) 3. Η αρμόδια υπηρεσία προσωπικού υποχρεούται να τηρεί, να φυλάσσει και να ενημερώνει το προσωπικό μητρώο του υπαλλήλου (...)». (vii) Στο άρθρο 30: «1. Οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι υπάλληλοι των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου που κατέχουν οργανικές θέσεις είναι μόνιμοι, εφόσον αυτές οι θέσεις υπάρχουν».

13. Από τις διατάξεις που παρατέθηκαν στις σκέψεις 11 και 12 συνάγονται, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα: Οι κενές οργανικές θέσεις των δημοσίων υπηρεσιών στελεχώνονται από μόνιμους δημοσίου υπαλλήλους. Αυτοί συνδέονται με τα οικεία νομικά πρόσωπα με ειδική υπηρεσιακή σχέση δημοσίου δικαίου που συνάπτεται προαιρετικά και συνεπάγεται ιεραρχική εξάρτηση και πειθαρχική ευθύνη. Η διαδικασία επιλογής για την πρόσβαση στις δημόσιες οργανικές θέσεις διέπεται από την αρχή της αξιοκρατίας, η οποία επιτάσσει όπως για την επιλογή των υποψηφίων διεξάγεται διαγωνισμός στη βάση κριτηρίων πρόσφορων για την ανάδειξη αυτοτελώς αλλά και συγκριτικώς, της αξίας των υποψηφίων εν όψει των θέσεων που προκηρύσσονται. Από τα ανωτέρω παρέπεται ότι όταν υποψήφιος σε διαδικασία ως η ανωτέρω επιλέγεται προς διορισμό με βάση δικαιολογητικά που ο ίδιος κατέθεσε, τα οποία όμως περιέχουν αλλοιωμένα κρίσιμα προς επιλογή του στοιχεία, η απαξία της πράξης του, σε συνάρτηση με την αρχή της αξιοκρατίας, εκτιμάται αφ' ενός μεν αυτοτελώς, ως προς το ήθος του υποψηφίου και την υπηρεσιακή καταλληλότητα αυτού να καταλάβει την προκηρυχθείσα θέση, αφ' ετέρου δε συγκριτικώς, ήτοι ως προς την εκτόπιση, λόγω του παραποιημένου δικαιολογητικού, άλλου υποψηφίου που αξιοκρατικώς θα ήταν καταλληλότερος προς επιλογή από αυτόν που τελικώς διορίστηκε.

14. Ο ισχύων Υπαλληλικός Κώδικας, ο οποίος σύμφωνα με το άρθρο τρίτο του ν. 3528/2007 άρχισε να ισχύει από 9.2.2007 και εφεξής περιλαμβάνει ομοίου περιεχομένου ρυθμίσεις ως προς τον διορισμό, την ανάκληση τη μονιμότητα και το προσωπικό μητρώο του δημοσίου υπαλλήλου. Και σε αυτόν τον Κώδικα, στο άρθρο 20, υπό τον τίτλο

«Ανάκληση διορισμού» ορίζεται: «1. (...) 2. Η πράξη διορισμού, που έγινε κατά παράβαση νόμου, ανακαλείται εντός διετίας από τη δημοσίευσή της. Μετά την παρέλευση της προθεσμίας αυτής η πράξη διορισμού ανακαλείται, εάν αυτός που διορίστηκε προκάλεσε δολίως ή υποβοήθησε την παρανομία ή εάν ο διορισμός του έγινε κατά παράβαση των άρθρων 4 και 8 του παρόντος Κώδικα. 3. Ο υπάλληλος, του οποίου η πράξη διορισμού ανακλήθηκε κατά την προηγούμενη παράγραφο, υπέχει τις ευθύνες των δημοσίων υπαλλήλων για το χρόνο κατά τον οποίο άσκησε τα καθήκοντά του και οι πράξεις του είναι έγκυρες. 4. Οι διατάξεις της παρ. 2 για απαγόρευση ανάκλησης της πράξης διορισμού μετά την πάροδο διετίας δεν εφαρμόζονται, όταν η πράξη διορισμού ακυρώνεται δικαστικώς».

15. Στο άρθρο 33 του ν. 2362/1995 «Περί Δημοσίου Λογιστικού, ελέγχου των δαπανών του Κράτους και άλλες διατάξεις» (φ. 247 Α') ορίζεται: «1. Μη νόμιμες δαπάνες που πληρώθηκαν με οποιονδήποτε τίτλο πληρωμής καταλογίζονται: α) (...) και β) στο λαβόντα εφόσον έχει συντελέσει υπαίτια στη μη νόμιμη πληρωμή και σε κάθε περίπτωση αχρεώστητης πληρωμής, ανεξάρτητα από υπαιτιότητα αυτού. 2. Αρμόδιο όργανο για τον καταλογισμό μη νόμιμων δαπανών, που πληρώθηκαν με τίτλους πληρωμής που δεν εκδίδονται από τις Υπηρεσίες Δημοσιονομικού Ελέγχου, είναι ο Διατάκτης και οι κάθε ειδικότητας επιθεωρητές, που έχουν διαπιστώσει την παράνομη πληρωμή και σε κάθε περίπτωση το Ελεγκτικό Συνέδριο. Οι ανωτέρω καταλογιστικές αποφάσεις προσβάλλονται με έφεση ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου (...)» (βλ. και τις ομοίου περιεχομένου διατάξεις του άρθρου 96 του ν. 4270/2014 «Αρχές δημοσιονομικής διαχείρισης και εποπτείας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2011/85/ΕΕ) – δημόσιο λογιστικό και άλλες διατάξεις», φ. 143 Α').

16. Από τις διατάξεις που παρατέθηκαν στις σκέψεις 14 και 15 προκύπτει ότι στον Υπαλληλικό Κώδικα, προβλέπεται η ανάκληση της πράξης διορισμού εντός διετίας για παράβαση νόμου καθώς και η ανάκλησή της χωρίς χρονικό περιορισμό αν αυτός που διορίστηκε προκάλεσε δολίως ή υποβοήθησε την παρανομία. Περίπτωση παράβασης νόμου συνιστά και η παραβίαση των όρων της προκήρυξης με την οποία καθορίστηκαν τα προσόντα των υποψηφίων, όταν η διοίκηση διαπιστώσει εκ των υστέρων ότι επιλογή υποψηφίου που διορίστηκε χαρακτηρίζεται από πλάνη περί τα πράγματα ως στηριχθείσα σε προσκομισθέντα από τον υποψήφιο πλαστά δικαιολογητικά. Στην περίπτωση αυτή, η κατά τα ανωτέρω ανάκληση της πράξης διορισμού αποτελεί το έρεισμα για την περαιτέρω έκδοση καταλογιστικής πράξης, που συνιστά μέτρο αποκαταστατικού χαρακτήρα της αρχής της δημοσιονομικής νομιμότητας, για την αναζήτηση ως αχρεωστήτως καταβληθεισών των αποδοχών που ο

υπάλληλος εισέπραξε κατά τη διάρκεια της διαρρηχθείσας υπαλληλικής σχέσης.

17. Εξ άλλου, στο άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζονται τα εξής: «Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από τον νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας.». Περαιτέρω, στην παράγραφο 1 του άρθρου 22 του Συντάγματος ορίζεται ότι «[η] εργασία αποτελεί δικαίωμα και προστατεύεται από το Κράτος», στην παράγραφο 4 του ίδιου άρθρου ότι «[ο]ποιαδήποτε μορφή αναγκαστικής εργασίας απαγορεύεται» και στην παράγραφο 5 του άρθρου αυτού ότι «[τ]ο Κράτος μεριμνά για την κοινωνική ασφάλιση των εργαζομένων όπως νόμος ορίζει». Συναφώς, στην παράγραφο 4 του άρθρου 103 του Συντάγματος ορίζεται ότι «[ο]ι δημόσιοι υπάλληλοι (...) δεν μπορούν (...) να παυθούν χωρίς απόφαση υπηρεσιακού συμβουλίου» και στην παράγραφο 6 του ίδιου άρθρου ότι η προπαρατεθείσα διάταξη έχει εφαρμογή και στους υπαλλήλους των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης.

18. Από τη διατύπωση της διάταξης της παραγράφου 1 του άρθρου 25 του Συντάγματος προκύπτει ότι η αρχή της αναλογικότητας εφαρμόζεται στους "κάθε είδους περιορισμούς" που μπορεί να επιβληθούν στα δικαιώματα στα οποία αναφέρεται η παράγραφος αυτή. Τέτοια δικαιώματα, όπως προσδιορίζονται στη διάταξη, είναι τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου, συνεπώς αυτά που το ίδιο το Σύνταγμα αποκαλεί "ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα", όπως το δικαίωμα στην εργασία (ΑΕΔ 16/1983, ΣτΕ 3299/2014), χωρίς πάντως να αποκλείονται, για την ταυτότητα του νομικού λόγου, και τα συναφή προς αυτά δικαιώματα που κατοχυρώνονται σε άλλες διατάξεις του Συντάγματος, όπως αυτές που παρατέθηκαν στην προηγούμενη σκέψη αναφορικός με το δικαίωμα στη μονιμότητα των υπαλλήλων του Κράτους και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, που και αυτές στον πυρήνα τους κατοχυρώνουν ένα δικαίωμα στην εργασία.

19. Περαιτέρω, στο άρθρο 1 του (πρώτου) Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών ορίζονται τα εξής: «Παν φυσικόν ή νομικόν πρόσωπον δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του.

Ουδείς δύναται να στερηθεί της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπομένους υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους. Αι προαναφερόμεναι διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέση εν ισχύ Νόμους ους ήθελε κρίνη αναγκαίους προς ρύθμισιν της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιον συμφέρον ή προς εξασφάλισιν της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.».

20. Με τη διάταξη που παρατέθηκε στην προηγούμενη σκέψη κατοχυρώνεται ο σεβασμός της περιουσίας του προσώπου, την οποία μπορεί να στερηθεί μόνο για λόγους δημόσιας ωφέλειας. Στα προστατευόμενα κατά το ως άνω Πρωτόκολλο περιουσιακά δικαιώματα περιλαμβάνονται κεκτημένα περιουσιακά δικαιώματα επί μισθολογικών παροχών που καταβλήθηκαν στο πλαίσιο υπηρεσιακών σχέσεων δημοσίου δικαίου. Τυχόν δε επέμβαση σε προστατευόμενο από το ως άνω Πρωτόκολλο περιουσιακό δικαίωμα για να είναι σύμφωνη με την προαναφερθείσα διάταξη, πρέπει και να δικαιολογείται από λόγους γενικού συμφέροντος, στους οποίους περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, και η αναπλήρωση του δημιουργηθέντος ελλείμματος από αχρεώστητη καταβολή αποδοχών σε υπηρετούντες υπαλλήλους. Περαιτέρω, σε κάθε περίπτωση επέμβασης στην περιουσία πρέπει να πληρούνται οι όροι της αρχής της αναλογικότητας, δηλαδή η επέμβαση στην περιουσία πρέπει να είναι πρόσφορη και αναγκαία για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τον νομοθέτη σκοπού δημοσίου συμφέροντος και να μην είναι δυσανάλογη σε σχέση προς αυτόν, εξασφαλιζομένης μίας δίκαιης ισορροπίας μεταξύ του γενικού συμφέροντος και της απαίτησης σεβασμού της περιουσίας των προσώπων, ώστε αυτός στον οποίο αφορά η επέμβαση να μην υφίσταται δυσανάλογη και υπερβολική επιβάρυνση.

21. Στην παράγραφο 1 του άρθρου 25 του Συντάγματος, που παρατέθηκε στη σκέψη 14, κατοχυρώνεται και «η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου», η οποία τελεί, κατά την εν λόγω διάταξη, «υπό την εγγύηση του Κράτους». Στο κανονιστικό περιεχόμενο της αρχής αυτής, που έχει κοινή αναγωγή (rule of law) στις παραδόσεις των δημοκρατιών δυτικού τύπου, βρίσκεται η εγγύηση, που όλες οι κρατικές λειτουργίες οφείλουν να παρέχουν, κατά της αυθαιρεσίας. Μέσο δε κατά της αυθαιρεσίας είναι πρωτίστως και ο σεβασμός της αρχής της αναλογικότητας, υπό την έννοια ότι η αρχή αυτή, λειτουργούσα εγγενώς ως στοιχείο της ιδέας του κράτους δικαίου, επιβάλλει σε κάθε εκδήλωση κρατικής εξουσίας όπως αυτή ασκείται στο αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου θεμιτού σκοπού. Όμως, στην έννοια του κράτους δικαίου δεν περιλαμβάνεται η καταδίκη απλώς της αυθαιρεσίας αλλά και η αποκατάσταση της νομιμότητας, όπου αυτή έχει τρωθεί από παράνομη, ήτοι αυθαίρετη,

δραστηριότητα, είτε αυτή μπορεί να αποδοθεί σε φορείς της κρατικής λειτουργίας είτε σε ιδιώτες που παραβιάζουν τη νομιμότητα. Η μη αποκατάσταση με τα πρόσφορα και αναγκαία κάθε φορά μέτρα των παραβιάσεων της νομιμότητας όταν έχει συγκεκριμένως τρωθεί, πέραν του ότι καθ' εαυτή προσκρούει κατά τα ανωτέρω στον πυρήνα των επιταγών του κράτους δικαίου, υπονομεύει τον εν γένει σεβασμό στην αρχή αυτή διότι, η μη δίκαιη αντιμετώπιση σε εξατομικευμένη περίπτωση της εν λόγω παραβίασεως, καλλιεργεί τη γενικότερη πεποίθηση ότι μπορεί και στο μέλλον να παραβιάζεται η νομιμότητα χωρίς να επακολουθούν τα μέτρα που απαιτούνται για την αποκατάστασή της. Συνακόλουθα, δεν είναι επιτρεπτό, σε περιπτώσεις όπου διαπιστώνονται παραβιάσεις της νομιμότητας, να παραμερίζονται τα μέτρα που επιβάλλεται να ληφθούν κατ' αυτών, με επίκληση ρυθμίσεων των οποίων η εφαρμογή οδηγεί σε αναίρεση των απαιτήσεων του κράτους δικαίου. Επομένως, δεν μπορεί, μέσω της εφαρμογής του πλέγματος των αστικού δικαίου ρυθμίσεων περί αδικαιολογήτου πλουτισμού, να αναιρείται ουσιαστικώς ο σεβασμός της απαίτησης του κράτους δικαίου να θεραπεύεται με το κατάλληλο μέτρο ή να ανορθώνεται η τρωθείσα νομιμότητα. Πάντως, καθώς ο συνταγματικός νομοθέτης προσδιόρισε το «κράτος δικαίου» και ως «κοινωνικό κράτος», επιβάλλεται όπως, κατά τις εκδηλώσεις της αρχής του κράτους δικαίου, να μην αγνοούνται οι κοινωνικές συνέπειες μιας τόσο αυστηρής εφαρμογής της νομιμότητας που να οδηγεί σε συνέπειες μη συμβατές με τις αρχές της δημοκρατικής κοινωνίας. Στην ερμηνευτική αυτή εκδοχή οδηγεί και η αναγωγή του σεβασμού της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος) ως πρωταρχικής υποχρέωσης της Πολιτείας.

22. Με την καταλογιστική πράξη δια της οποίας ως συνέπεια της ανάκλησης διορισμού δημόσιου υπαλλήλου αναζητείται το σύνολο των ληφθεισών από αυτόν αποδοχών από του διορισμού του, θίγονται θεμελιώδη δικαιώματα ως η εργασία, διότι απαξιώνεται πλήρως η εργασία ως πραγματική προσφορά υπηρεσίας που ο καταλογισθείς κατέβαλε, αλλά και η περιουσία αυτού διότι με τον καταλογισμό παρεμβαίνει μονομερώς η κρατική εξουσία στην περιουσία του καταλογισθέντος αποσπώντας στοιχεία αυτής. Ο εν λόγω καταλογισμός εφόσον κατά τα ανωτέρω στοιχειοθετεί μέτρο που επιδιώκει μεν θεμιτό σκοπό αλλά που θίγει ή επεμβαίνει σε θεμελιώδες δικαίωμα αποτελεί περιορισμό ή στέρηση δικαιώματος κατά την έννοια του άρθρου 25 παρ. 1 του Συντάγματος και του άρθρου 1 του (πρώτου) Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ και συνεπώς υπόκειται στην αρχή της αναλογικότητας. Συνακόλουθα, επιβάλλεται να τηρείται μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ αφενός του σκοπού δημοσίου συμφέροντος που υπηρετείται με την ανάκληση και τον καταλογισμό και αφετέρου της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων του δημοσίου υπαλλήλου.

23. Εξ άλλου, ναι μεν η αρχή του κράτους δικαίου αποκλείουσα την αυθαιρεσία είτε προέρχεται από κρατική αρχή είτε από ιδιώτη επιβάλλει την αποκατάσταση της τρωθείσας νομιμότητας, πλην, η αποκατάσταση αυτή ως μέτρο προς επίτευξη θεμιτού σκοπού πρέπει να διώκεται στο πλαίσιο σεβασμού των ως άνω δικαιωμάτων του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου. Συνεπώς, όταν ύστερα από διαπίστωση της διοίκησης ότι υπάλληλος αυτής επελέγη με βάση παραποιημένα δικαιολογητικά ανακαλείται ο διορισμός αυτού, επιπλέον δε ως συνέπεια της ανακλήσεως ο εν λόγω υπάλληλος καταλογίζεται και με το σύνολο των αποδοχών που εισέπραξε από του διορισμού του, ναι μεν η ανάκληση συντελείται προς θεραπεία της αρχής του κράτους δικαίου που επιβάλλει την αποκατάσταση της τρωθείσας δημοσιονομικής νομιμότητας, όμως αυτό δεν αρκεί για τη νομιμότητα του καταλογισμού, ο οποίος επιπλέον οφείλει να μην προσβάλλει δικαιώματα του καταλογισθέντος ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου.

24. Επιβάλλεται στο σημείο αυτό η επισήμανση ότι στον νομοθέτη ανήκει κατ' αρχήν η θεσμική αποστολή να θεσπίζει κανόνες με τους οποίους πραγματώνεται το κράτος δικαίου και η αρχή της αναλογικότητας, ιδίως δε η αρχή της δίκαιης ισορροπίας στις περιπτώσεις όπου απαιτείται εναρμόνιση μεταξύ αντίρροπων αρχών ή δικαιωμάτων που μπορεί να συγκρούονται. Όταν όμως ο νομοθέτης δεν έχει θεσπίσει τέτοιους κανόνες επαφίεται στη δικαστική λειτουργία να διαπιστώσει, έστω και με *ad hoc* εκτιμήσεις, αν η διαρρύθμιση των εννόμων σχέσεων όπως προκύπτει από αποφάσεις της εκτελεστικής λειτουργίας είναι συμβατή με τις εν λόγω αρχές.

25. Στην προκειμένη περίπτωση το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι ελλείπει νομοθετικής παρέμβασης στο υπό κρίση ζήτημα, οι δυνατότητες που παρέχονται στην έννομη τάξη όπως αυτή μπορεί να εκφραστεί μέσω των αποφάσεων οργάνων της εκτελεστικής λειτουργίας, είναι είτε να καταλογισθεί στον υπάλληλο ως αχρωστήτως λαβόντα το σύνολο των ληφθεισών από αυτόν αποδοχών λόγω εξαφάνισης της πράξης του διορισμού του, που αποτέλεσε τη βάση της εισπραχής των αποδοχών του, είτε να μην καταλογισθεί παντάπασιν ο ανωτέρω λόγω του παρανόμου της επιβολής καταλογισμού χωρίς να υφίσταται κατά νόμο έδαφος εφαρμογής της συνταγματικής αρχής της αναλογικότητας. Όμως η μεν πρώτη λύση δεν συμβιβάζεται με την αρχή της αναλογικότητας, ως αναλύθηκε ήδη, που επιβάλλει οι περιορισμοί ή οι στερήσεις δικαιωμάτων να στηρίζονται σε δέουσες σταθμίσεις, η δε δεύτερη προσκρούει στην αρχή του κράτους δικαίου, η οποία καθώς ήδη εκτέθηκε, απαιτεί να αποκαθίσταται η τρωθείσα νομιμότητα. Συνεπώς, κατά τα γενόμενα δεκτά στη σκέψη 24,

πρέπει στην κρινόμενη περίπτωση να ερευνηθεί ad hoc αν με την επίδικη πράξη καταλογισμού τηρήθηκαν οι απαιτήσεις αναλογικότητας και δίκαιης ισορροπίας καθώς και αυτές που απορρέουν από την αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου.

26. Επιβάλλεται η υπενθύμιση ότι με την προσβαλλόμενη καταλογιστική πράξη επιδιώχθηκε, ως απόρροια της ανάκλησης λόγω παραποιημένου δικαιολογητικού του διορισμού της αναιρεσείουσας, ο θεμιτός σκοπός της ανάκτησης υπέρ του εργοδότη της δημόσιου φορέα του συνόλου των αποδοχών της ως αχρεωστήτως καταβληθεισών λόγω του παρανόμου της πράξης διορισμού αυτής. Όμως, το μέτρο αυτό της ανάκτησης, για να είναι συμβατό με την αρχή της αναλογικότητας, πρέπει, όχι μόνο να επιδίωκε έναν θεμιτό σκοπό, αλλά και να μην έπληξε θεμελιώδη δικαιώματα της καταλογισθείσας σε βαθμό μη αναγκαίο. Ελλείπει δε νομοθετικής ρύθμισης, η εν λόγω εκτίμηση από το Δικαστήριο τούτο της αναλογικότητας του καταλογισμού δεν μπορεί να συναχθεί άλλως παρά μόνον αν το Δικαστήριο σταθμίσει όλα τα κρίσιμα δεδομένα της υπόθεσης προκειμένου να αποδοθεί σε αυτά η δέουσα βαρύτητα, από την οποία θα προκύψει αν με τον επίδικο καταλογισμό επιτεύχθηκε δίκαιη ισορροπία μεταξύ του επιδιωχθέντος με αυτόν θεμιτού σκοπού και των θεμελιωδών δικαιωμάτων της καταλογισθείσας που εθίγησαν από αυτόν.

27. Κατά την κρίση του Δικαστηρίου, πρέπει να σταθμισθούν ως κρίσιμα σύμφωνα με τα ανωτέρω δεχθέντα τα ακόλουθα δεδομένα: πρώτον, η ένταση της παραβίασης της αρχής της αξιοκρατίας σε συνάρτηση με την ένταση του πλήγματος που είναι επιτρεπτό να υποστούν τα δικαιώματα της καταλογισθείσας· δεύτερον, το ύψος του καταλογιζόμενου ποσού ως αχρεωστήτως καταβληθέντος, το οποίο συνεπάγεται αντίστοιχη μείωση της περιουσίας της καταλογισθείσας, σε συνάρτηση με την υπηρεσία που αυτή προσέφερε χρονικά και ποιοτικά, και την ωφέλεια που αποκόμισε ο υπέρ ου ο καταλογισμός φορέας· τρίτον, η φύση και η έκταση του πταίσματος της καταλογισθείσας ως προσκομίσας παραποιημένα δικαιολογητικά σε συνάρτηση όμως με το συντρέχον πταίσμα και της διοίκησης που δεν έλεγξε έγκαιρα τα δικαιολογητικά αυτά· και, τέταρτον, άλλες αρνητικές συνέπειες που υπέστη η καταλογισθείσα ως επακόλουθο της ίδιας συμπεριφοράς που οδήγησε στον καταλογισμό της. Για την απόδοση δε συγκεκριμένης βαρύτητας, αρνητικής ή θετικής, στα ανωτέρω δεδομένα, το Δικαστήριο εκτιμά κατ' αρχάς ότι κανένα από αυτά δεν κατέχει τόσο ιδιάζουσα θέση έναντι των λοιπών ώστε να του αποδοθεί εντόνως υπερέχουσα αξία. Περαιτέρω κρίνει ότι, σεβόμενο πάντως την αναιρετική του δικαιοδοσία, οφείλει να εκτιμήσει τη νομική βαρύτητα των εκτεθέντων δεδομένων εν όψει της εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας, διότι αν επαφίετο πλήρως ως προς την κρίση περί την τήρηση δίκαιης ισορροπίας

στο δικαστήριο της ουσίας, θα απεμπολούσε κατά τρόπο ανεπίτρεπτο σε κράτος δικαίου την εξουσία διασφάλισης της ενιαίας, κατά το νομικώς εφικτό, εφαρμογής θεμελιωδών συνταγματικών επιταγών.

28. Στο άρθρο 94 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζεται ότι «[σ]το Συμβούλιο της Επικρατείας και τα τακτικά διοικητικά δικαστήρια υπάγονται οι διοικητικές διαφορές, όπως νόμος ορίζει, με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου». Περαιτέρω, στο άρθρο 98 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζεται ότι «[σ]την αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου ανήκουν ιδίως: (...) [η] εκδίκαση διαφορών σχετικά με την απονομή συντάξεων, καθώς και με τον έλεγχο των λογαριασμών (...) [η] εκδίκαση υποθέσεων που αναφέρονται στην ευθύνη των (...) υπαλλήλων (...) για κάθε ζημία που από δόλο ή αμέλεια προκλήθηκε στο Κράτος, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης ή σε άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (...). Εξ άλλου, στο άρθρο 1 εδ. β' του π. δ/τος 1225/1981 «Περί εκτελέσεως των περί Ελεγκτικού Συνεδρίου διατάξεων» (φ. 304 Α') ορίζονται τα εξής: «Εν τη ενασκήσει της δικαστικής αυτού δικαιοδοσίας, το Συνέδριον δικαιούται να εξετάζει παρεμπιπτόντως τα ανακύπτοντα ζητήματα αρμοδιότητος των λοιπών δικαστηρίων, της επί τούτων αποφάσεως αυτού ισχύουσας μόνον επί της κριθείσης διαφοράς».

29. Η τελευταία διάταξη που παρατέθηκε, με την οποία ορίστηκε ότι το Ελεγκτικό Συνέδριο "δικαιούται" να εξετάζει, όταν δικαιοδοτεί, και τα παρεμπιπτόντως αναφύομενα ζητήματα των οποίων η επίλυση ανήκει στους λοιπούς δικαιοδοτικούς κλάδους, θεσπίστηκε προκειμένου να δύναται το Ελεγκτικό Συνέδριο να παράσχει, στους υπαγόμενους στη δικαιοδοσία του διαδίκους, πλήρη δικαστική προστασία, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών. Αντίθετη εκδοχή, σύμφωνα με την οποία πράξη υπαγόμενη στη δικαιοδοσία ετέρου δικαιοδοτικού κλάδου θα εθεωρείτο ως νόμιμη στη δίκη ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου, το οποίο δεν θα εδικαιούτο να την ελέγξει, θα καθιστούσε μη πλήρη τη δικαστική προστασία που θα παρείχετο από το Δικαστήριο, διότι θα επιτρεπόταν έτσι στην εν λόγω πράξη να αναπτύξει συνέπειες στη δίκη ενώπιον του Συνεδρίου χωρίς να μπορεί να εξετασθεί από αυτό αν η πηγή των συνεπειών, ήτοι η μη δυνάμενη να ελεγχθεί από τούτο πράξη, νομίμως παράγει τις εν λόγω συνέπειες. Ωστόσο, το ως άνω "δικαίωμα" του Ελεγκτικού Συνεδρίου να εξετάζει παρεμπιπτόντως τη νομιμότητα πράξης υπαγόμενης σε έτερο δικαιοδοτικό κλάδο, συνιστώντας εξαίρεση στην κατανομή των δικαιοδοσιών, ιδίως μεταξύ της διοικητικής δικαιοσύνης και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, πρέπει να ασκείται, προκειμένου να αποφεύγεται η έκδοση αντιφατικών αποφάσεων μεταξύ του κυρίως και του παρεμπιπτόντως κρίνοντος

δικαστηρίου, μόνον όταν δεν δύναται άλλως να απονεμηθεί στον προσφεύγοντα ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου διάδικο πλήρης δικαστική προστασία. Αν όμως η εφαρμοζόμενη στην επίδικη σχέση νομοθεσία επιτρέπει στο Ελεγκτικό Συνέδριο να παράσχει πλήρη δικαστική προστασία ελέγχοντας μόνον την πράξη που υπάγεται στην κατά το Σύνταγμα δικαιοδοσία αυτού αποφεύγοντας να κρίνει παρεμπιπτόντως τη νομιμότητα άλλης πράξης στενώς διαπλεκόμενης με την πρώτη, που δεν υπάγεται στη δικαιοδοσία του, τότε οφείλει, σεβόμενο την κατά το Σύνταγμα κατανομή της δικαιοδοτικής ύλης, να περιορισθεί στον έλεγχο μόνον εκείνης της πράξης που υπάγεται στη δικαιοδοσία του. Αυτό οφείλει να πράξει στην περίπτωση κατά την οποία, ως συνέπεια ανακλητικής διοικητικής πράξης παράνομου διορισμού υπαγόμενης στη δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων, εκδίδεται εν συνεχεία εις βάρος του απολυθέντος πράξη καταλογισμού των εισπραχθεισών από αυτόν αποδοχών, υπαγόμενη στη δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου, εφόσον όμως πληρούται η προϋπόθεση της δυνατότητας παροχής πλήρους δικαστικής προστασίας στον ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου προσφεύγοντα, μέσω της εξέτασης των συνεπειών που ανέπτυξε η ανακλητική στην υπαγόμενη στη δικαιοδοσία του Συνεδρίου καταλογιστική πράξη.

30. Δοθέντος ότι το Ελεγκτικό Συνέδριο οφείλει να ελέγξει, κατά τα ανωτέρω γενόμενα δεκτά, αν ο επίδικος καταλογισμός, ως απόρροια της ανακλητικής πράξης, είναι συμβατός με τις συνταγματικές αρχές της αναλογικότητας, της δίκαιης ισορροπίας και του κοινωνικού κράτους δικαίου, απαιτείται δε να σταθμισθούν τα ειδικότερα δεδομένα της υπόθεσης, όπως η φύση του μέτρου, η προσφορότητα και η αναγκαιότητα της επιβολής του για τη θεραπεία του θεμιτού σκοπού που επιδιώκεται, η υποκειμενική συμπεριφορά του υπαλλήλου, η τυχόν ευθύνη των οργάνων της διοίκησης στην αποκάλυψη της πλαστότητας των δικαιολογητικών, το χρονικό σημείο επιβολής του καταλογισμού σε σχέση με τον διανυθέντα συνολικό υπηρεσιακό βίο, καθώς και οι συνολικές επιπτώσεις που επάγεται για την προσωπική και οικονομική κατάσταση του υπαλλήλου, το Δικαστήριο κρίνει ότι δεν επιβάλλεται εν προκειμένω χάριν παροχής πλήρους δικαστικής προστασίας στην καταλογισθείσα διάδικο η παρεμπίπτουσα εξέταση της ανακλητικής πράξης του διορισμού της, καθώς, η έρευνα των ανωτέρω ζητημάτων κατά την εξέταση της νομιμότητας της πράξης καταλογισμού, μπορεί να οδηγήσει σε άρση όλων των συνεπειών που συνεπάγεται γι' αυτήν η έκδοση της ανακλητικής του διορισμού της απόφασης όπως οι συνέπειες αυτές ενσωματώθηκαν στην υπαγόμενη στη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου τούτου πράξη καταλογισμού.

31. Για την ως άνω στάθμιση λαμβάνονται υπόψη τα εξής δεδομένα της υπόθεσης όπως προκύπτουν από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

(σκέψεις 5 και 6 της παρούσας): (α) Η αναιρεσείουσα κατείχε τον απαιτούμενο για την εκτέλεση των καθηκόντων της θέσης που διορίστηκε τίτλο σπουδών, με βαθμό μικρότερο αυτού που αρχικώς δήλωσε, ο οποίος επηρέασε μόνον τη σειρά κατάταξής της, και όχι την πρόσληψή της, καθόσον με την προσβαλλόμενη απόφαση έγινε δεκτό ότι στον ίδιο διαγωνισμό προσελήφθησαν άλλοι τρεις συνυποψήφιοί της έναντι των πέντε προκηρυχθεισών θέσεων. (β) Η ίδια εκτέλεσε τα καθήκοντά της επί δεκατρία έτη και δεν έχει τη δυνατότητα να διεκδικήσει με άλλον τρόπο τις μισθολογικές απολαβές αυτής της περιόδου. (γ) Η διοίκηση του Νοσοκομείου καθ' όλο το χρονικό διάστημα της εργασίας της δεν προέβη στον έλεγχο των στοιχείων που ήταν κατατεθειμένα στο προσωπικό της μητρώο. (δ) Το Νοσοκομείο επωφελήθηκε επί δεκατρία περίπου έτη των υπηρεσιών της και, όπως δέχεται η προσβαλλόμενη, επικαλούμενη τις εκθέσεις αξιολόγησης των αρμοδίων οργάνων, αυτές παρασχέθηκαν με συνέπεια και επάρκεια. (ε) Έναντι των καταβληθεισών αποδοχών, ελήφθη ως αντιπαροχή η αρμόζουσα στη θέση de facto απασχόληση της αναιρεσείουσας. Τέλος, (στ) η ίδια καταδικάστηκε αμετακλήτως σε φυλάκιση τεσσάρων ετών με αναστολή.

32. Επιβάλλεται να επισημανθεί κατ' αρχάς ότι το πλήγμα στην αξιοκρατία δεν υπήρξε στην επίδικη υπόθεση, ως το πραγματικό αυτής εκτίθεται στην αναιρεσιβαλλομένη, ιδιαιτέρως κατ' αποτέλεσμα σοβαρό. Ναι μεν η κατάθεση από υποψήφιο παραπονημένου κρίσιμου δικαιολογητικού χαρακτηρίζεται αυτοτελώς ως εκδήλωση έλλειψης του προσήκοντος ήθους του υποψηφίου, που εν συνεχεία διορίστηκε υπάλληλος της διοίκησης έχοντας στον υπηρεσιακό του φάκελο το εν λόγω παραπονημένο στοιχείο, όμως στην προκειμένη περίπτωση πρέπει να αξιολογηθούν ακόμη τα εξής δύο δεδομένα: πρώτον, ότι η αναιρεσείουσα κατείχε τον τίτλο σπουδών που απαιτείτο για τον διορισμό της και εργάστηκε με επάρκεια στον υπηρεσιακό της βίο στο νοσοκομείο, επομένως, πληρούσε ως προς το σημείο αυτό τις απαιτήσεις της αξιοκρατικής επιλογής· και, δεύτερον, λόγω μη πλήρωσης των πέντε προκηρυχθεισών θέσεων διορίστηκαν άλλοι τρεις συνυποψήφιοι αυτής, ήτοι τέσσερις συνολικά, και άρα κατ' αποτέλεσμα, παρέμεινε κενή μία θέση την οποία κατά λογική ακολουθία δεν στερήθηκε αποβληθείς έτερος υποψήφιος συγκριθείς με την αναιρεσείουσα. Από όσα έγιναν δεκτά στην παρούσα σκέψη συνάγεται ότι η ανάγκη προς αποκατάσταση της τρωθείσας αρχής της αξιοκρατίας με την κατάθεση από την αναιρεσείουσα παραπονημένου δικαιολογητικού πρέπει να εκτιμηθεί μόνον εν όψει της απαξίας που εμπεριέχεται στη χρήση του δικαιολογητικού αυτού και όχι λόγω των συνεπειών της στη μη αξιοκρατική εκτίμηση των προσόντων της εν όψει και των προσόντων των λοιπών υποψηφίων.

33. Η αναιρεσείουσα, ως συνέπεια της πράξης της να καταθέσει παραποιημένο κρίσιμο δικαιολογητικό για την επιλογή της προς διορισμό, απώλεσε μετά έρευνα που διεξήχθη δεκατρία έτη μετά τον διορισμό της τη θέση εργασίας της, καταλογίσθηκε με το σύνολο των εισπραχθεισών απολαβών κατά τη διάρκεια του υπαλληλικού της βίου, το οποίο μειώθηκε με την απόφαση του Τμήματος, και επιπλέον καταδικάστηκε ποινικά σε μακρά ποινή στειρητικής της ελευθερίας κατηγορηθείσα και για κακουργηματικής φύσης πράξη. Προσέφερε πάντως τις υπηρεσίες της με συνέπεια και επάρκεια, όπως βεβαιώνεται σχετικώς. Εν όψει τούτων, το Δικαστήριο κρίνει ότι ως προς το δικαίωμα εργασίας της αναιρεσείουσας, αυτό δεν επλήγη μόνον με την πλήρη αρχικώς και μερική ύστερα από την απόφαση του Τμήματος απαξίωση των υπηρεσιών που προσέφερε, εργαζόμενη επί δεκατρία έτη, αλλά και με την ανάκληση της πράξης διορισμού της, ήτοι την απώλεια της εργασίας της. Κατά την κρίση του Δικαστηρίου, ασκούντος κατ' αναίρεση τον απαιτούμενο έλεγχο προς διασφάλιση της ενιαίας εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας, η ποινική καταδίκη της αναιρεσείουσας και η απώλεια της θέσης εργασίας της επαρκούν, εν όψει του πλήγματος στην αρχή της αξιοκρατίας ως αυτό εκτιμήθηκε ανωτέρω, για να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις του κράτους δικαίου προς αποκατάσταση της τρωθείσας νομιμότητας. Με το να απαιτεί η έννομη τάξη, συνολικώς ορώμενη, από την αναιρεσείουσα για τη συγκεκριμένη πράξη που τέλεσε, και για την οποία καταδικάστηκε ποινικώς και επιπλέον απώλεσε την εργασία της, την επιστροφή ως αχρεωστήτως καταβληθεισών, των ως άνω αποδοχών της των 50.000 ευρώ, υπερβαίνει το όριο της θυσίας που μπορεί να επιβληθεί προς θεραπεία της αρχής της αξιοκρατίας καθόσον με το μέτρο αυτό πλήττεται πλέον χωρίς να είναι αναγκαίο η περιουσία της αναιρεσείουσας την οποία αποκόμισε εργαζόμενη πάντως με επάρκεια στη θέση την οποία κατείχε. Κατά το Δικαστήριο, ο σεβασμός της αξίας του ανθρώπου, όπως ενσωματώνεται στην αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου, θέτει εμπόδιο στη λήψη μέτρων αποκατάστασης της νομιμότητας που οδηγούν, όταν αυτά δεν είναι αναγκαία, σε ουσιαστική εξόντωση, λόγω της αυστηρότητάς τους, του ατόμου που τα υφίσταται.

34. Υπό τις ως άνω ειδικές περιστάσεις, ο τυχόν σε βάρος της αναιρεσείουσας καταλογισμός, έστω και του μειωθέντος ποσού των 50.000,00 ευρώ, δεν επιτυγχάνει μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ του σκοπού που υπηρετεί (αποκατάσταση της δημοσιονομικής νομιμότητας εξαιτίας της αναδρομικής ανατροπής της υπαλληλικής σχέσης) καθόσον αφ' ενός μετατρέπει την ανάκληση του διορισμού σε κύρωση αφ' ετέρου άγει σε πλουτισμό του Νοσοκομείου σε βάρος της περιουσίας της. Ως εκ τούτου, κατ' εφαρμογή της κατ' άρθρο 25 παρ. 1 εδ. δ' του Συντάγματος αρχής της αναλογικότητας πρέπει να ανααιρεθεί η προσβαλλόμενη απόφαση, κατ'

αποδοχή του οικείου λόγου αναίρεσης επί τω τέλει ακυρώσεως του καταλογισμού καθ' ολοκληρίαν.

35. Αναφορικά με τα προβαλλόμενα σχετικώς με την ένσταση και επικουρικώς την αγωγή του αδικαιολογήτου πλουτισμού, ο σχετικός λόγος προβάλλεται πλέον αλυσιτελώς (σκέψη 34), άλλως αβασίμως εν όψει όσων εκτέθηκαν στη σκέψη 21. Περαιτέρω, εν όψει των γενομένων δεκτών στη σκέψη 30, δεν έσφαλε η αναιρεσιβαλλομένη που δεν εξέτασε παρεμπιπτόντως την ανακλητική του διορισμού της αναιρεσείουσας απόφαση, ο δε σχετικός λόγος αναίρεσης πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος. Σε κάθε περίπτωση, ο λόγος αυτός προβάλλεται πλέον αλυσιτελώς (σκέψη 34).

36. Μειοψήφησαν οι Αντιπρόεδροι Μαρία Βλαχάκη και Γεωργία Μαραγκού και οι Σύμβουλοι Κωνσταντίνα Ζώη, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Βιργινία Σκεύη, Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δημήτριος Τσακανίκας, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Ευαγγελία Σεραφή, Νεκταρία Δουλιανάκη, Αντιγόνη Στίνη και Βασιλική Πέππα, οι οποίοι διατύπωσαν την ακόλουθη γνώμη: **(i)** Το Ελεγκτικό Συνέδριο όταν δικάζει διαφορές που εμπíπτουν στη δικαιοδοτική του ύλη, δικαιούται να προβαίνει σε παρεμπίπτουσα έρευνα του κύρους και της νομιμότητας διοικητικής πράξης εφόσον τούτο είναι αναγκαίο για την εκδίκαση της υπόθεσης που άγεται ενώπιόν του (πρβ. ΕλΣ Ολ. 3401/2015, 445/2012, 34/2012) και δεν υπάρχει ρητή νομοθετική διάταξη περί του αντιθέτου ή απόφαση διοικητικού δικαστηρίου παράγουσα δεδιδασμένο (πρβ. ΑΠ 246/2019). Ο παρεμπίπτων έλεγχος των προδικαστικών ζητημάτων είναι στοιχείο της πλήρους δικαιοδοσίας και της αυτοτέλειας κάθε δικαιοδοτικού κλάδου, όπως αυτές κατοχυρώνονται στο Σύνταγμα. Η δυνατότητα ελέγχου της νομιμότητας διοικητικής πράξης υπάρχει και όταν ακόμη προβλέπεται στον νόμο ειδική διαδικασία αμφισβήτησής της με προσφυγή ενώπιον του αρμοδίου διοικητικού δικαστηρίου εντός ορισμένης προθεσμίας, η οποία έχει παρέλθει άπρακτη με αποτέλεσμα η πράξη να έχει εξοπλισθεί με το τεκμήριο της νομιμότητας (πρβ. ΑΠ 1627/2017, 596/2016). **(ii)** Δοθέντος ότι δεν υφίσταται ρητή νομοθετική διάταξη που να απαγορεύει τον παρεμπίπτοντα έλεγχο της ανακλητικής του διορισμού πράξης στις διαφορές που ανακύπτουν από την αμφισβήτηση καταλογιστικής πράξης ούτε (εν προκειμένω) δικαστική απόφαση με δύναμη δεδικασμένου, το Δικαστήριο δικαιούται, επί τη βάσει του ως άνω πραγματικού (αριθ. 5) να ελέγξει αν η πράξη ανάκλησης εκδόθηκε από το αρμόδιο όργανο, αν φέρει πλήρη και επαρκή αιτιολογία και, κυρίως, εάν είναι σύμφωνη με τη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας. Στοιχείο της νομιμότητας της αιτιολογίας αποτελεί η διαπίστωση ότι ο υπάλληλος προκάλεσε ο ίδιος ή υποβοήθησε την παρανομία (και όχι μόνον ότι διορίστηκε παρανόμως, πρβ.

ΔΕΦΑΘ 386/2017, 818/2016), ότι τελούσε σε γνώση της πλαστότητας του προσκομισθέντος αποδεικτικού των τυπικών του προσόντων τίτλου (πρβ. ΣτΕ 3569/1998, ΔΕΦΧανίων 119/2018), καθώς και ότι χωρίς την ύπαρξη του τυπικού προσόντος, το οποίο αποδείχθηκε πλαστό, δεν θα μπορούσε να διοριστεί (πρβ. ΣτΕ 4646/2013, 1160/2011, 2035/2010, 2042/2002). Περαιτέρω, σε όλως εξαιρετικές περιπτώσεις η παρέλευση μακρού χρόνου από τον διορισμό και οι ιδιάζουσες συνθήκες της προσωπικής και υπηρεσιακής κατάστασης του υπαλλήλου καθιστούν την ανάκληση αντίθετη στην αρχή της αναλογικότητας (πρβ. ΣτΕ 2811/2019, ΔΕΦΑΘ 1107/2017, 386/2017). **(iii)** Συνεπώς, η εξέταση της αρχής της αναλογικότητας, στο πλαίσιο της οποίας εκτιμάται η μακροχρόνια παροχή υπηρεσιών από τον δημόσιο υπάλληλο, η υπαίτια ή μη συμπεριφορά του, το τυχόν συντρέχον πταίσμα της Διοίκησης στη μετά πάροδο μακρού χρόνου αποκάλυψη της πλαστότητας, η υπηρεσιακή του συμπεριφορά κατά τη διάρκεια του εργασιακού του βίου και οι ιδιαίτερες προσωπικές του συνθήκες ενόψει και της συνταγματικά προστατευόμενης αξιοπρέπειάς του (άρθρο 2 παρ.1 του Συντάγματος), αφορά στη νομιμότητα της ανακλητικής του διορισμού πράξης/απόφασης. Η κατάφαση της παραβίασης της αρχής αυτής οδηγεί στη μη εφαρμογή της απόφασης ανάκλησης στη συγκεκριμένη περίπτωση και συνακόλουθα στην ακύρωση της καταλογιστικής πράξης/απόφασης, διότι σε ένα κράτος δικαίου ο κατά δεσμία αρμοδιότητα καταλογισμός του συνόλου των μισθολογικών απολαβών του υπαλλήλου προϋποθέτει την κρίση περί της νομιμότητας της πράξης ανάκλησης του διορισμού του. **(iv)** Δοθέντος ότι το Δικαστήριο δικαιούται να προβεί στον παρεμπόδιοντα έλεγχο της απόφασης ανάκλησης του διορισμού προκειμένου να αποφανθεί για τη νομιμότητα της καταλογιστικής απόφασης, όφειλε το δικάσαν Τμήμα να κρίνει κατά τα αμέσως προηγούμενως εκτεθέντα, την επιρροή που είχε η συνομολογούμενη από την αναιρεσείουσα αλλοίωση του βαθμού πτυχίου της στον διορισμό της εν όψει του ότι η κτήση του τίτλου σπουδών δεν αμφισβητείται και με την προσβαλλόμενη απόφαση έγινε δεκτό ότι εκ των προκηρυχθεισών πέντε θέσεων στην κατηγορία ΔΕ αδελφών νοσοκόμων προσελήφθησαν μόνον τέσσερις, γεγονός που επιδρά άμεσα στη νομιμότητα όχι μόνον της ανακλητικής απόφασης αλλά και στον ερειδόμενο επ' αυτής καταλογισμό του συνόλου των αποδοχών της. Τούτο δε, διότι αν η παραποίηση του βαθμού επηρέασε μόνον τη σειρά κατάταξης της αναιρεσείουσας, η οποία ούτως ή άλλως θα διοριζόταν και με τον πραγματικό βαθμό που έφερε ο τίτλος σπουδών της, η απόφαση ανάκλησης, συσχετίζοντας όχι το αποδεικτικό του τυπικού προσόντος δικαιολογητικό με τον διορισμό, αλλά την (αποδοκιμαστέα) συμπεριφορά της με αυτόν, εμπεριέχει κύρωση που την καθιστά μη νόμιμη και η συνεπεία αυτής εκδοθείσα καταλογιστική πράξη πάσχει ακυρότητα. Η γνώμη αυτή δεν εκράτησε.

37. Η Αντιπρόεδρος Μαρία Βλαχάκη και η Σύμβουλος Ευαγγελία Σεραφή, διατύπωσαν την ακόλουθη ειδικότερη γνώμη: **(i)** Ο γενικός κανόνας του άρθρου 904 ΑΚ, βάσει του οποίου όποιος έγινε πλουσιότερος χωρίς νόμιμη αιτία από την περιουσία ή με ζημία άλλου έχει υποχρέωση να αποδώσει την ωφέλεια, έχει εφαρμογή και επί του Δημοσίου και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου (ΕλΣ Ολ. 1430/2019 σκ. 14, 543/2013, 2335/2009, 1639/2004, πρβ. ΣτΕ 4558/2012, 318/2012, 528/2014, ΑΠ 15/2020) όταν η υποκείμενη σχέση που προκάλεσε τον πλουτισμό είναι σχέση δημοσίου δικαίου (ΑΕΔ 2/2016 σκ. 4, 28/2011, 18/2009). **(ii)** Εφόσον η αξίωση από αδικαιολόγητο πλουτισμό, προβαλλόμενη κατ' ένσταση ή σωρευόμενη κατά δικονομική επικουρικότητα και υπό την ενδοδιαδικαστική αίρεση της απόρριψης της κύριας βάσης του ενδίκου βοηθήματος, αφορά σε διαφορά δημοσίου δικαίου που υπάγεται στη δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου, το Δικαστήριο τούτο, εν όψει του ότι η αξίωση αυτή αποτελεί τμήμα της όλης διαφοράς, έχει δικαιοδοσία να την εξετάσει (ΕλΣ V Τμ. 1864/2003, 1307/2002). **(iii)** Περαιτέρω, η αξίωση αυτή δεν αντικρούεται από τον προβλεπόμενο στο άρθρο 33 παρ. 1 περ. β' του ν. 2362/1995 εξαναγκασμό του λαβόντος, με την έκδοση διοικητικής πράξης, να προβεί στην επιστροφή του αχρεωστήτως καταβληθέντος ποσού εκτός αν η οικεία καταλογιστική πράξη έχει ήδη κριθεί νόμιμη (πρβ. ΣτΕ 1960/2009), καθόσον τότε μόνον ο καταλογισμός έχει ως νόμιμη αιτία (και όχι απλώς αιτία) την ως άνω ρύθμιση. Αντίθετη άλλωστε ερμηνευτική εκδοχή θα απέκλειε άνευ ετέρου την εφαρμογή του αδικαιολόγητου πλουτισμού στον κατασταλακτικό έλεγχο, όπου η έκδοση της καταλογιστικής πράξης, βάσει της αρχής της νομιμότητας, προβλέπεται σε κάθε περίπτωση από τις κείμενες διατάξεις. **(iv)** Η ίδια αξίωση δεν αποκρούεται επίσης με την καταχρηστική (πρβ. ΑΠ 1886/2006, ΑΠ Ολ. 29/2002) και ως εκ τούτου, αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενη, ένσταση του άρθρου 905 παρ. 1 ΑΚ περί παροχής εν γνώσει της ανυπαρξίας του χρέους (παροχή υπηρεσιών εκ μέρους του υπαλλήλου εν γνώσει του ότι δεν υφίσταται νόμιμη σχέση δημοσίου δικαίου), διότι για να αποκλεισθεί η αναζήτηση του αχρεώστητου εκ μέρους του δότη (του παρανόμως διορισθέντος υπαλλήλου) πρέπει η παροχή να έγινε με βούληση ελευθεριότητας (πρβ. ΑΠ 3651/2016, 206/2007). Όμως, ο παρανόμως προσληφθείς δημόσιος υπάλληλος δεν παρέχει τις υπηρεσίες του με πρόθεση προσφοράς/δωρεάς προς το Δημόσιο ή το νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, αλλά με σκοπό την απόληψη των μισθολογικών απολαβών της θέσης του. **(v)** Αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού υπάρχει όταν υφίσταται ανυπαρξία ή ελαττωματικότητα της αιτίας της περιουσιακής μετακίνησης, δηλαδή έλλειψη αξιώσεως από νόμιμη αιτία (βλ. ΑΠ 1151/2017). Ο γενικός κανόνας του άρθρου 904 έχει εφαρμογή και επί παροχής στο Δημόσιο υπηρεσιών χωρίς έγκυρη σχέση εργασίας (πρβ. ΑΠ 786/2007, 1127/2003, 876/1995) ακόμη και με ακυρωθείσα ή μη νόμιμη

σχέση εργασίας (ΕλΣ V Τμ. 1864/2003). Και σε αυτές τις περιπτώσεις ο υπάλληλος δικαιούται και αντίστοιχα το Δημόσιο ή το νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου υποχρεούται να του αποδώσει τον μισθό που κατ' ανάγκη, θα κατέβαλε σε άλλον εργαζόμενο για την παροχή, υπό όμοιες συνθήκες, των ίδιων υπηρεσιών με αυτές που προσέφερε ο υπάλληλος που μη νομίμως απασχολήθηκε είτε μετά τη λύση της υπαλληλικής του σχέσης που τον συνέδεε με το Δημόσιο (πρβ. ΕλΣ V Τμ. 1307/2002, ΣτΕ 4558/2012, ΑΠ 786/2007, 1127/2003) είτε μετά την αναδρομική άρση της σχέσης αυτής. (vi) Στην προκειμένη περίπτωση, η αναιρεσείουσα, η οποία προσέφερε τις υπηρεσίες της στο Νοσοκομείο κατέχοντας τον οικείο τίτλο σπουδών που απαιτούνταν ως προσόν διορισμού και έχοντας αξιολογηθεί θετικά για την εργασία της ως αδελφή νοσοκόμα, έλαβε τον μισθό της παρέχοντας μια ισάξια αντιπαροχή και, ως εκ τούτου, η «ζημία» του Δημοσίου από την καταβολή σε αυτήν, μετά την αναδρομική λύση της υπαλληλικής της σχέσης, των αποδοχών που αντιστοιχούν στο σύνολο του εργασιακού της βίου, ισοσταθμίζεται από την παροχή της εργασίας της, η οποία δεν απαιτείται να είναι νόμιμη, καθόσον το άρθρο 904 ΑΚ παρέχει στον υπάλληλο τη δυνατότητα αναζήτησης των αποδοχών του ακόμα και επί παροχής μη νόμιμης εργασίας (ΕλΣ 1864/2003, πρβ. ΑΠ 3/2019). Συνεπώς, εσφαλμένως ερμήνευσε και εφάρμοσε το δικάσαν Τμήμα τις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού και κατ' αποδοχή του οικείου λόγου, η προσβαλλόμενη απόφαση πρέπει να αναιρεθεί, καθόσον η δι' αυτής επικύρωση του καταλογισμού κατά το ποσό των 50.000,00 ευρώ, καθιστά το Νοσοκομείο αδικαιολόγητα (χωρίς νόμιμη αιτία) πλουσιότερο σε βάρος της αναιρεσείουσας. Η γνώμη αυτή δεν εκράτησε.

38. Μειοψήφησαν οι Σύμβουλοι Σταμάτιος Πουλής και Γεωργία Τζομάκα, κατά τη γνώμη των οποίων, η κρίση του δικαστηρίου, σχετικά με τον προσδιορισμό του ύψους της μείωσης του καταλογισθέντος ποσού, δεν υπόκειται σε αναιρετικό έλεγχο, δοθέντος ότι σχηματίζεται με βάση τους κανόνες της κοινής πείρας και λογικής, από την εκτίμηση πραγματικών περιστατικών και χωρίς υπαγωγή του πορίσματος σε νομική έννοια, ώστε να μπορεί να νοηθεί εσφαλμένη εφαρμογή του νόμου. Κατ' εξαίρεση, ο προσδιορισμός του ύψους της μείωσης που καθορίζεται από το δικαστήριο κατά την εκδίκαση της σχετικής έφεσης υπόκειται σε αναιρετικό έλεγχο για παράβαση των ανωτέρω διατάξεων, μόνο αν κριθεί ότι το δικαστήριο αυτό υπερέβη τα άκρα όρια της διαγραφόμενης από τις εν λόγω διατάξεις εξουσίας του (πρβλ. ΕλΣ Ολ. 6/2019, ΑΠ Ολ. 9/2015, 10/2017, ΣτΕ 1481, 3329, 3793/2014, 15/2018). Συνεπώς, δοθέντος ότι στην υπό κρίση υπόθεση το δικάσαν Τμήμα θεμελίωσε την κρίση του, κατά την επιμέτρηση της μείωσης του καταλογισθέντος ποσού, συνεκτιμώντας πραγματικά περιστατικά και δεδομένα, ο ισχυρισμός ότι έπρεπε, κατ' εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας, να μειώσει περαιτέρω το ποσό του

καταλογισμού, είναι απορριπτέος ως απαράδεκτος, καθόσον πλήττει την αναιρετικά ανέλεγκτη περί τα πράγματα κρίση του δικάσαντος Τμήματος.

39. Μειοψήφησαν οι Σύμβουλοι Βασιλική Προβίδη και Ασημίνα Σακελλαρίου, οι οποίες διατύπωσαν την ακόλουθη γνώμη: **39.1.** Σύμφωνα με την απορρέουσα από την αρχή του κράτους δικαίου αρχή της αναλογικότητας, προβλεπόμενη πλέον και ρητώς στο άρθρο 25 παρ. 1 εδ. δ' του Συντάγματος, όταν θεσπίζονται ή επιβάλλονται δυσμενή μέτρα ή κυρώσεις σε βάρος των διοικουμένων, απαιτείται να λαμβάνονται υπόψιν κριτήρια αντικειμενικά που δικαιολογούνται από λόγους δημοσίου συμφέροντος. Τα θεσπιζόμενα ή καθ' οιονδήποτε τρόπο επιβαλλόμενα επαχθή μέτρα ή κυρώσεις απαιτείται να είναι μόνο τα αναγκαία για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και να τελούν σε άμεση συνάφεια όχι μόνο προς αυτόν τούτον τον επιδιωκόμενο σκοπό, αλλά και προς το αντικείμενο της ρύθμισης ή του επιβαλλόμενου μέτρου, δηλαδή να είναι: α) πρόσφορα και κατάλληλα για την πραγμάτωση του επιδιωκόμενου σκοπού, β) αναγκαία, υπό την έννοια ότι για την πραγμάτωση του επιδιωκόμενου δημοσίου σκοπού δεν είναι δυνατή η επιλογή άλλου εξίσου αποτελεσματικού, αλλά λιγότερου επαχθούς, μέτρου και γ) αναλογικά, να τελούν δηλαδή σε εσωτερική αλληλουχία με τον επιδιωκόμενο σκοπό, ώστε η αναμενόμενη ωφέλεια να μην υπολείπεται της προκαλούμενης από αυτά βλάβης. Σε αντίθετη περίπτωση, αν το επιβαλλόμενο μέτρο ή η κύρωση, από τη φύση τους, αλλά και σε συνάρτηση με τον χρόνο στον οποίο επιβάλλονται, είναι τέτοιας έντασης και διάρκειας, που υπερακοντίζουν καταδήλως τον επιδιωκόμενο σκοπό, συνεπάγονται, δηλαδή, μειονεκτήματα που είναι δυσανάλογα προς τα πλεονεκτήματα που απορρέουν από την εξυπηρέτηση του δημοσίου σκοπού, αντίκεινται στην ως άνω συνταγματική αρχή και η διάταξη που τα προβλέπει ή η διοικητική πράξη που τα επιβάλλει είναι, ως εκ τούτου, ανίσχυρες. **39.2.** Περαιτέρω, με τις διατάξεις του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ κατοχυρώνεται ο σεβασμός της περιουσίας του προσώπου, το οποίο μπορεί να στερηθεί μόνον για λόγους δημόσιας ωφέλειας. Τυχόν δε επέμβαση σε προστατευόμενο κατά το ως άνω Πρωτόκολλο περιουσιακό δικαίωμα - στο οποίο περιλαμβάνονται κεκτημένα περιουσιακά δικαιώματα επί μισθολογικών παροχών που καταβλήθηκαν στο πλαίσιο υπηρεσιακών σχέσεων δημοσίου δικαίου (πρβλ. ΕΔΔΑ Eskelinen, 63235/00 κατά Φινλανδίας, σκ. 40 επ.), τουλάχιστον έως την ανάκτησή τους - για να είναι σύμφωνη με την προαναφερθείσα διάταξη, πρέπει να προβλέπεται από νομοθετική διάταξη - όπως αυτή του άρθρου 33 παρ. 1 του ν. 2362/1995 - καθώς και να δικαιολογείται από λόγους γενικού συμφέροντος, στους οποίους περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, και η ανάγκη αποκατάστασης της δημόσιας διαχείρισης με την αναπλήρωση του δημιουργηθέντος ελλείμματος από τη μη νόμιμη ή αχρεώστητη καταβολή αποδοχών στους

υπηρετούντες υπαλλήλους. Περαιτέρω, σε κάθε περίπτωση επέμβασης στην περιουσία πρέπει να πληρούνται οι όροι της αρχής της αναλογικότητας, δηλαδή η επέμβαση στην περιουσία πρέπει να είναι πρόσφορη και αναγκαία για την επίτευξη του επιδιωκόμενου από τον νομοθέτη σκοπού δημοσίου συμφέροντος και να μην είναι δυσανάλογη σε σχέση προς αυτόν, εξασφαλιζομένης μίας δίκαιης ισορροπίας μεταξύ του γενικού συμφέροντος και της απαίτησης σεβασμού της περιουσίας των προσώπων, ώστε αυτός στον οποίο αφορά η επέμβαση να μην υφίσταται δυσανάλογη και υπερβολική επιβάρυνση (βλ. ΕΔΔΑ αποφάσεις της 20.3.2012 Panfile κατά Ρουμανίας, της 7.5.2013 Κουφάκη και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδας, της 8.10.2013 Mateus και Januario κατά Πορτογαλίας κ.ά.). Κατά τη στάθμιση, όμως, αυτή, ιδιαίτερα βαρύνουσα σημασία έχει η υποκειμενική συμπεριφορά του λαβόντος, ήτοι εάν αυτός ήταν καλόπιστος ως προς τη λήψη των απολαβών (πρβλ. ΕΔΔΑ Čakarević κατά Κροατίας, 26.4.2018, σκ. 82) ή αντίθετα, εκμεταλλευόμενος αδυναμίες ή κενά του συστήματος πέτυχε την έκδοση θετικών για τον ίδιο πράξεων, με αποτέλεσμα τη λήψη των αποδοχών, οι οποίες (πράξεις) δεν θα είχαν εκδοθεί εάν δεν μεσολαβούσαν οι δικές του ενέργειες (πρβλ. ΕΔΔΑ National & Provincial Building Society και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου, σκ. 109, OGIS Institut Sanislas κατά Γαλλίας σκ. 69 και 71, G.I.E.M S.R.L κατά Ιταλίας σκ. 301, Taşkaya κατά Τουρκίας, σκ. 49-50). Επιπρόσθετα, στην περίπτωση ανάκτησης περιοδικών παροχών, όπως μισθών, η αρχή της καλής διακυβέρνησης επιβάλλει η διοίκηση να ενεργεί σε εύλογο χρόνο, με τον ενδεδειγμένο τρόπο και με συνέπεια. Εξ άλλου, για την εξέταση της τυχόν διατάραξης της δίκαιης ισορροπίας μεταξύ αφενός του επανορθωτικού σκοπού της επέμβασης, δηλαδή της ανάκτησης των άνευ νόμιμης αιτίας χορηγηθεισών παροχών προς αποκατάσταση του ελλείμματος στη διαχείριση του υπολόγου, αφετέρου της προστασίας της περιουσίας του λαβόντος, πρέπει αυτός που εισέπραξε παράνομα ή αχρεώστητα, πλην καλόπιστα τις παροχές, να επικαλεστεί και να αποδείξει ότι η επιστροφή τους στο Δημόσιο θα είχε ως συνέπεια τον σοβαρό κλονισμό της οικονομικής του κατάστασης (πρβλ. απόφ. ΕΔΔΑ της 26.4.2018 «Čakarević κατά Κροατίας», σκ. 85 επ.). **39.3.** Με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το δικάσαν Τμήμα δέχθηκε, μεταξύ άλλων, ότι όταν η ανάκληση του διορισμού χωρεί μετά πάροδο μακρότατου χρόνου από τον διορισμό, το δε Δημόσιο έχει καθ' όλο αυτό το χρονικό διάστημα επωφεληθεί των υπηρεσιών του υπαλλήλου, χωρίς να έχει ασκήσει τη νόμιμη ευχέρειά του να προβεί σε έλεγχο της γνησιότητας των δικαιολογητικών διορισμού, προς διασφάλιση των αρχών της αξιοκρατίας και της ισότητας κατά την πρόσβαση σε δημόσιες θέσεις, το μέτρο του καταλογισμού, ανεξαρτήτως των ειδικότερων περιστάσεων εκάστης περίπτωσης, του συνόλου των μισθολογικών απολαβών που αυτός έχει εισπράξει, υπερακοντίζει τον κατ' αρχήν θεμιτό σκοπό που υπηρετεί και θίγει, κατά παράβαση της, κατ'

άρθρο 25 παρ. 1 δ' του Σ. αρχής της αναλογικότητας τον πυρήνα ατομικών δικαιωμάτων, που απορρέουν από την ανατραπείσα δημοσιούπαλληλική σχέση και την μακροχρόνια de facto απασχόληση του υπαλλήλου. Ειδικότερα δε ενός οικονομικού ανταλλάγματος για τις επί μακρότατο χρόνο παρασχεθείσες υπηρεσίες, οι οποίες, ελλείψει των απαιτούμενων τυπικών προσόντων, δεν δύνανται, προφανώς, να αποτιμηθούν στο ίδιο ύψος με τις υπηρεσίες του πληρούντος τα σχετικά τυπικά προσόντα. Ενόψει αυτών, το δικάσαν Τμήμα, στην προκειμένη περίπτωση, αφού έλαβε υπόψη του ότι η αναιρεσείουσα, σύμφωνα με την ανακλητική του διορισμού της πράξη διορίστηκε παρανόμως, ότι κατά της πράξης αυτής δεν προσέφυγε ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων ζητώντας την ακύρωσή της και ότι αορίστως και σε κάθε περίπτωση αβασίμως με την έφεσή της ζητούσε τον παρεμπίπτοντα έλεγχο της πράξης αυτής, προβάλλοντας ότι στον ίδιο διαγωνισμό δεν πληρώθηκε το σύνολο των προκηρυχθεισών θέσεων και συνεπώς η παραποίηση του βαθμού του τίτλου σπουδών της επηρέασε μόνο τη σειρά κατάταξής της και όχι τη νομιμότητα του διορισμού της, κατά την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας συνεκτίμησε ότι: α) από τον διορισμό της αναιρεσείουσας μέχρι την έκδοση της ανακλητικής του διορισμού της πράξης μεσολάβησαν δεκατρία (13) χρόνια, συνεπεία δε του χρονικού αυτού διαστήματος, β) το ύψος του καταλογισθέντος ποσού ανήλθε στο υψηλό ποσό των 179.014,40 ευρώ, γ) ότι αυτή, καίτοι παραποίησε τον βαθμό του επίμαχου τίτλου σπουδών, είχε αποφοιτήσει επιτυχώς από την Επαγγελματική Σχολή του Νοσοκομείου ..., εκτελούσε τα καθήκοντα της θέσης της με συνέπεια και επάρκεια κατά τη διάρκεια του εργασιακού της βίου, όπως προέκυπτε από τις προσκομισθείσες εκθέσεις αξιολόγησης. Ακολούθως δε, κατ' εφαρμογή της ως άνω αρχής, περιόρισε το καταλογιστέο σε βάρος της αναιρεσείουσας ποσό σε 50.000 ευρώ. **39.4.** Εν όψει αυτών, υπό το φως και των προαναφερθεισών διατάξεων του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, το δικάσαν Τμήμα, ορθώς εφάρμοσε στην προκειμένη περίπτωση την αρχή της αναλογικότητας, αφού για την κρίση του και προκειμένου να προβεί σε μία δίκαιη στάθμιση μεταξύ του σκοπού της αποκατάστασης της δημοσιονομικής νομιμότητας εξαιτίας της ανάκλησης της πράξης διορισμού της και της επέμβασης στο περιουσιακό της δικαίωμα, έθεσε τα ορθά κριτήρια, τα οποία αναλυτικά παρέθεσε στην προσβαλλόμενη απόφαση, συνεκτίμησε και στάθμισε, το καταλογισθέν δε σε βάρος της αναιρεσείουσας ποσό, όπως τελικά περιορίστηκε με την προσβαλλόμενη απόφαση, στο ¼ σχεδόν του αρχικώς καταλογισθέντος, συνιστά α) πρόσφορο και κατάλληλο για την πραγμάτωση του ως άνω επιδιωκόμενου σκοπού μέτρο, β) αναγκαίο, υπό την έννοια ότι για την πραγμάτωση του δεν είναι δυνατή η επιλογή άλλου εξίσου αποτελεσματικού, αλλά λιγότερου επαχθούς και γ) αναλογικό, καθώς τελεί σε εσωτερική αλληλουχία με τον επιδιωκόμενο σκοπό, ώστε η αναμενόμενη ωφέλεια δεν υπολείπεται της προκαλούμενης από αυτό

βλάβης. Ειδικότερα, στα ανωτέρω υπό στοιχεία 1 και 3 κριτήρια, σύμφωνα με τα οποία, η αναιρεσειούσα εργάστηκε ως βοηθός νοσηλεύτρια σε δημόσιο νοσοκομείο επί δεκατρία συναπτά έτη εκτελώντας τα καθήκοντα της θέσης της με συνέπεια και επάρκεια κατά τη διάρκεια του εργασιακού της βίου, εμπεριέχεται, κατά λογική αναγκαιότητα, η συνεκτίμηση ότι το Ελληνικό Δημόσιο, καθ' όλο αυτό το χρονικό διάστημα, επωφελήθηκε των υπηρεσιών της υπαλλήλου, χωρίς να έχει ασκήσει τη νόμιμη ευχέρειά του να προβεί σε έλεγχο της γνησιότητας των δικαιολογητικών διορισμού της. Με τη συνεκτίμηση όλων των ανωτέρω στοιχείων και τον περιορισμό τού ύψους τού σε βάρος της αναιρεσειούσας καταλογισμού, εν όψει και της ποινικής της καταδίκης για τα αδικήματα της πλαστογραφίας και της απάτης - ήδη δε μετά την αμετάκλητη 1161/2017 απόφαση του Β' Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών σε τέσσερα έτη με αναστολή - με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση επιτεύχθηκε μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ αφενός του δημοσίου σκοπού που υπηρετεί το μέτρο του καταλογισμού αφετέρου της συνταγματικώς επιβεβλημένης προστασίας και των διακυβευόμενων ατομικών δικαιωμάτων της αναιρεσειούσας, παράλληλα δε διασφαλίστηκε ότι το αντανακλαστικό της ανάκλησης διοικητικό μέτρο του καταλογισμού, που σκοπεύει στην αναδρομική αποκατάσταση της νομιμότητας σε σχέση με τις περιουσιακής φύσης ωφέλειες που είχε αυτή αντλήσει από την επί μακρό χρόνο υφιστάμενη νομική κατάσταση, συνάδει με τη φύση της ανάκλησης ως διοικητικού μέτρου, χωρίς αυτό να μετατραπεί σε διοικητική ή πειθαρχική κύρωση ή ποινή. Τέλος, ορθώς μεταξύ των ανωτέρω στοιχείων, δεν συνεκτιμήθηκαν οι προβαλλόμενοι ισχυρισμοί της αναιρεσειούσας σχετικά με τη νομιμότητα του διορισμού της, αφού, σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά στην παρούσα απόφαση (βλ. ανωτέρω σκ. 14 και 16), η νομιμότητα της ανακλητικής του διορισμού πράξη της αναιρεσειούσας δεν ελέγχεται παρεμπιπτόντως. Συνακόλουθα, ο προβαλλόμενος λόγος, περί πλημμελούς εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας από το δικάσαν Τμήμα, είναι αβάσιμος και πρέπει να απορριφθεί. Σε περίπτωση δε, που διά του λόγου αυτού, σκοπείται η περαιτέρω μείωση του καταλογισθέντος σε βάρος της αναιρεσειούσας ποσού, ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος, καθώς με αυτόν πλήττεται η ανέλεγκτη αναιρετικά εκτίμηση του Τμήματος περί τα πραγματικά περιστατικά. Πλην όμως, η γνώμη αυτή δεν κράτησε.

40. Μειοψήφησε η Σύμβουλος Νικολέτα Ρένεση, η οποία διατύπωσε την ακόλουθη γνώμη: Εν όψει των αρχών της αξιοκρατίας, που, μεταξύ άλλων, επιβάλλει τη σταδιοδρομία του δημόσιου υπαλλήλου με βάση την προσωπική του αξία και της διαφάνειας, στην οποία εμπεριέχεται και η ειλικρίνεια των δικαιολογητικών που υποβάλλονται προς απόδειξη της προσωπικής του κατάστασης, στην περίπτωση ανακλήσεως παρανόμως επιτευχθέντος διορισμού, νομίμως αναζητούνται με σχετική καταλογιστική

πράξη τα ποσά που έλαβε ο υπάλληλος κατά τη διάρκεια του υπηρεσιακού του βίου και αντιστοιχούν στο τυπικό προσόν επί του οποίου υπήρξε η παραποίηση. Τούτο διότι τα εν λόγω ποσά ενσωματώνουν πρόσθετη οικονομική απολαβή, που στηρίζεται σε αναληθές, έστω και εν μέρει, δηλαδή μόνο ως προς το ύψος του βαθμού και για τον λόγο αυτόν, άκυρο δικαιολογητικό, βάσει του οποίου τεκμηριώθηκε μια πεπλανημένη εικόνα τυπικών προσόντων για τον απασχολούμενο υπάλληλο, η οποία δεν εξαρτάται ούτε από την επάρκειά του κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του ούτε από το ενδεχόμενο συντρέχον πταίσμα της διοίκησης. Εν όψει δε του ότι αντανακλούν την πραγματική οικονομική βλάβη που υπέστη ο δημόσιος φορέας, καταβάλλοντας στον απασχολούμενο υπάλληλο πλήρεις τις αποδοχές της κατηγορίας στην οποία με βάση το αναληθές δικαιολογητικό διορίστηκε, η ανάκτησή τους είναι σύμφωνη και προς την αρχή της αναλογικότητας, καθόσον με αυτή τηρείται η εύλογη αναλογία μεταξύ του σκοπού του καταλογισμού (αποκατάσταση του ελλείμματος της δημόσιας διαχείρισης από τη μη νόμιμη καταβολή αποδοχών) και των ατομικών δικαιωμάτων του υπαλλήλου στη λήψη μισθού ως αντιπαροχής για την παρασχεθείσα από αυτόν εργασία. Ως εκ τούτου, στις περιπτώσεις υπαίτιας πρόκλησης ή υποβοήθησης παράνομου διορισμού, η προσβαλλόμενη διοικητική πράξη είναι μη νόμιμη και για τον λόγο αυτόν πρέπει να ακυρωθεί, κατά το μέρος που με αυτή καταλογίζονται ποσά, τα οποία αντιστοιχούν στην αμοιβή του απολυθέντος υπαλλήλου που δικαιολογείται με βάση τα αληθινά τυπικά προσόντα του. Η γνώμη όμως, αυτή δεν κράτησε.

41. Με τον πέμπτο λόγο αναιρέσεως που εξετάζεται ως τέταρτος στο πρώτο σκέλος αυτού (βλ. σκέψη 7) προβάλλεται ότι κατ' εσφαλμένη ερμηνεία του διέποντος την επίδικη σχέση νόμου (άρθρα 20 του Υπαλληλικού Κώδικα και 33 παρ. 2 του ν. 2362/1995) απορρίφθηκε από το δικάσαν Τμήμα ο λόγος περί αναρμοδιότητας του Διοικητικού Συμβουλίου του νοσοκομείου να προβεί στον καταλογισμό της αναιρεσείουσας, διότι οι αποδοχές της βάρυναν τον κρατικό προϋπολογισμό, κύριος διατάκτης των οποίων ήταν ο Υπουργός Υγείας και η τυχόν αχρεώστητη καταβολή των αποδοχών έπρεπε να καταλογισθεί είτε με απόφαση αυτού ή των οικονομικών επιθεωρητών είτε από το Ελεγκτικό Συνέδριο κατά τον διενεργηθησόμενο, σύμφωνα με το άρθρο 22 του π.δ/τος 774/1980, κατασταλτικό έλεγχο των δαπανών.

42. Το δικάσαν Τμήμα έκρινε ότι η ανάκληση του διορισμού της αναιρεσείουσας αίρει αναδρομικά την υπαλληλική της σχέση και, συνεπεία αυτού, υφίσταται δεσμία αρμοδιότητα της διοίκησης να προβεί στον καταλογισμό του συνόλου των αποδοχών που έλαβε κατά τη διάρκεια του εργασιακού της βίου. Τούτου δοθέντος και λαμβανομένου υπόψη ότι το

παράνομο της καταβολής των οικείων δαπανών διαπιστώθηκε από τα όργανα του Νοσοκομείου όπου διατηρείτο ο προσωπικός της φάκελος καθώς και ότι ο προσδιορισμός του ύψους των παρανόμως καταβληθεισών στην ίδια αποδοχών διενεργήθηκε από την υπηρεσία του Νοσοκομείου, η οποία ήταν κατ' άρθρο 1 του π.δ/τος 412/1998 αρμόδια για την εκκαθάριση των οικείων δαπανών μισθοδοσίας, ο οικείος λόγος προβάλλεται αλυσιτελώς, πολλώ δε μάλλον που όπως προκύπτει από τον οικείο χρηματικό κατάλογο, ο καταλογισμός διενεργήθηκε υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου.

43. Με τον τρίτο λόγο αναιρέσεως που εξετάζεται ως πέμπτος προβάλλεται ότι κατ' εσφαλμένη ερμηνεία και πλημμελή εφαρμογή της διάταξης της παραγράφου 2 του άρθρου 20 του Συντάγματος απορρίφθηκε ο λόγος έφεσης περί παραβίασης του δικαιώματος της προηγούμενης ακρόασης της αναιρεσείουσας, καθόσον η ίδια δεν κλήθηκε να υποβάλει τις απόψεις της πριν από την έκδοση της καταλογιστικής απόφασης. Η μη τήρηση του ουσιώδους αυτού τύπου δεν θεραπεύεται από την ακρόασή της πριν από την έκδοση της πράξης ανάκλησης του διορισμού της, διότι κατά το χρονικό αυτό σημείο δεν είχε οριστικοποιηθεί το έλλειμμα ή το ύψος της ανοικείου πληρωμής και δεν ήταν δυνατόν να της αποδοθούν δημοσιονομικές ευθύνες. Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς της, εάν είχε κληθεί θα είχε εκθέσει ότι ο καταλογισμός δεν είναι νόμιμος διότι α) η πράξη ανάκλησης του διορισμού πάσχει ακυρότητα, β) η ίδια προσέφερε πραγματικώς και προσηκόντως τις υπηρεσίες της κατά το μέχρι την ανάκληση χρονικό διάστημα και το νοσοκομείο υποχρεούται σε απόδοση της ωφέλειας που έλαβε από την εργασία της, η οποία συνίσταται στο σύνολο των αποδοχών της και γ) το ποσό του καταλογισμού είναι εσφαλμένο και για τον λόγο αυτόν θα ζητούσε ανάλυση των στοιχείων που τηρούνταν στο γραφείο μισθοδοσίας προκειμένου να αποδείξει τη βασιμότητα του ισχυρισμού της, δοθέντος ότι δεν συντάχθηκε ποτέ ούτε τέθηκε υπόψη της πορισματική έκθεση περί του ύψους των αποδοχών που έλαβε.

44. Το δικάσαν Τμήμα έκρινε ότι ο λόγος περί παραβίασης του δικαιώματος προηγούμενης ακρόασης επειδή η αναιρεσείουσα δεν εκλήθη να διατυπώσει τις απόψεις ως προς το ύψος του καταλογισθέντος ποσού, εκτός του ότι προβάλλεται αορίστως και τελεί σε αντίφαση προς το αγωγικό της αίτημα περί αναγνώρισης ισόποσης προς το καταλογισθέν ποσό οφειλής, είναι απορριπτέος ως αλυσιτελής, διότι το καταλογίζον όργανο, ενεργώντας κατά δεσμία αρμοδιότητα όφειλε να προβεί μετά την ανάκληση του διορισμού της στον καταλογισμό του συνόλου των αποδοχών που έλαβε κατά το χρονικό διάστημα που εργάστηκε στο νοσοκομείο, στη συγκεκριμένη δε περίπτωση το ύψος του ποσού καθορίστηκε βάσει των

στοιχείων που διέθετε το Γραφείο Μισθοδοσίας του Νοσοκομείου, τα οποία άλλωστε και παρασχέθηκαν στην εκκαλούσα.

45. Με τους ως άνω λόγους αναιρέσεως (σκέψεις 41 και 43) προβάλλονται αφ' ενός τυπική πλημμέλεια ήτοι η αναρμοδιότητα του εκδόσαντος την πράξη οργάνου αφ' ετέρου παράβαση του ουσιώδους διαδικαστικού τύπου της προηγούμενης ακρόασης, που αφορούν στην εξωτερική τυπική νομιμότητα της κατά δεσμία αρμοδιότητα εκδοθείσας καταλογιστικής απόφασης. Εν όψει όμως των ήδη κριθέντων από το Δικαστήριο τούτο, κατ' αποδοχή λόγων αναιρέσεως που εξετάστηκαν προηγουμένως, οι ανωτέρω δύο λόγοι προβάλλονται πλέον αλυσιτελώς.

46. Μειοψήφησαν η Αντιπρόεδρος Μαρία Βλαχάκη και οι Σύμβουλοι Σταμάτιος Πουλής, Κωνσταντίνα Ζώη, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα και Βιργινία Σκεύη, οι οποίοι διατύπωσαν την ακόλουθη γνώμη: Σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας, η οποία αποτελεί έκφανση του κράτους δικαίου, οι εκτελεστές διοικητικές πράξεις, όπως είναι οι καταλογιστικές αποφάσεις, πρέπει να εκδίδονται από τα όργανα στα οποία ο νόμος δίνει την αρμοδιότητα αυτή. Καταλογιστική απόφαση που εκδίδεται από αναρμόδιο όργανο είναι νομικώς πλημμελής και για τον λόγο αυτόν, που εξετάζεται και αυτεπαγγέλτως από το Δικαστήριο, ακυρωτέα. Στην περίπτωση που η καταλογιστική απόφαση εκδίδεται κατά δεσμία εξουσία και δεν πάσχει κατά το ουσιαστικό της περιεχόμενο, δεν καθίσταται αλυσιτελής η εξέταση νομικής πλημμέλειας αναγόμενης στην αρμοδιότητα του οργάνου που την εξέδωσε με την αιτιολογία ότι και υπό την εκδοχή της ακυρώσεώς της δεν θα μεταβαλλόταν η έννομη θέση του καθ' ου ο καταλογισμός αφού το αρμοδίως επιλαμβανόμενο όργανο θα επέβαλε τον ίδιο καταλογισμό, καθόσον, δεν είναι απολύτως βέβαιο ότι η νέα καταλογιστική απόφαση θα είχε ταυτόσημο περιεχόμενο με την ακυρωθείσα. Και τούτο διότι το αρμόδιο όργανο που θα επιληφθεί εκ νέου της υπόθεσης δεν είναι βέβαιο ότι θα εκδώσει πράξη ταυτόσημου περιεχομένου καθώς δεν μπορεί εκ των προτέρων να αποκλεισθούν μεταβολές οι οποίες θα μπορούσαν να επηρεάσουν την έννομη θέση του καταλογιζόμενου, σχετικές είτε με το νομοθετικό καθεστώς, είτε με το πραγματικό, ιδίως σε περιπτώσεις όπως η επίδικη που η καταλογιστική απόφαση συνιστά άμεση συνέπεια προηγούμενης διοικητικής πράξης αφορώσας την υπηρεσιακή κατάσταση του καθ' ου. Έσφαλε, επομένως, το δικάσαν Τμήμα, το οποίο απέρριψε ως αλυσιτελή τον προβληθέντα με την έφεση λόγο περί αναρμοδιότητας του καταλογίσαντος οργάνου και πρέπει ο σχετικώς προβληθείς λόγος αναιρέσεως να γίνει δεκτός.

47. Κατά την ειδικότερη γνώμη της Αντιπροέδρου Μαρίας Βλαχάκη, προκειμένου να κριθεί το βάσιμο του λόγου περί παραβίασης του

δικαιώματος προηγούμενης ακρόασης, δεν απαιτείται να εξετασθεί η λυσιτέλεια των προβαλλόμενων με το δικόγραφο της εφέσεως ισχυρισμών, υπό την έννοια ότι αν αυτοί είχαν προβληθεί από τον διοικούμενο, κληθέντα προς τούτο, ενώπιον της διοίκησης, θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε διαφορετικό αποτέλεσμα, καθόσον το προστατευόμενο από το άρθρο 20 παρ. 2 του Συντάγματος δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης ασκείται άνευ όρων και περιορισμών. Συνεπώς, στην ένδικη υπόθεση, ανεξαρτήτως του εάν η καταλογιστική πράξη εκδόθηκε κατά δέσμια αρμοδιότητα και βάσει αντικειμενικών δεδομένων, σε κάθε περίπτωση δεν απαιτείτο η εξέταση της λυσιτέλειας των προβαλλομένων ισχυρισμών της ήδη αιτούσας, υπό την έννοια της εξέτασης του εάν θα μπορούσαν να ασκήσουν επιρροή στην εκτίμηση των πραγμάτων από τη διοίκηση, καθόσον για την άσκηση του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος της προηγούμενης ακρόασης δεν δύναται να τίθενται όροι και περιορισμοί.

48. Μετά την παραδοχή της αιτήσεως αναιρέσεως, σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά στη σκέψη 34, πρέπει να επιστραφεί στην αναιρεσείουσα το παράβολο που κατέθεσε για την άσκησή της (άρθρο 73 παρ. 4 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013 και άρθρα 117 και 61 του π.δ/τος 1225/1981).

49. Το Δικαστήριο εκτιμώντας τις περιστάσεις, κρίνει ότι πρέπει να απαλλαγεί το Ελληνικό Δημόσιο από τα δικαστικά έξοδα της αναιρεσείουσας (άρθρο 275 παρ. 1 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας σε συνδυασμό με το άρθρο 123 του π.δ/τος 1225/1981, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 12 παρ. 2 του ν. 3472/2006).

50. Μετά την αναίρεση της πληττόμενης απόφασης για εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας, πρέπει να κρατηθεί η υπόθεση από την Ολομέλεια, καθόσον το πραγματικό της μέρος δεν χρήζει διευκρίνισης και να δικαστεί στην ουσία (άρθρο 116 του π.δ/τος 1225/1981).

51. Το Δικαστήριο, με βάση τα γενόμενα δεκτά ανωτέρω, κρίνει ότι πρέπει να γίνει δεκτή η από 30.9.2014 έφεση κατά της 16944/30.6.2014 καταλογιστικής πράξης του Διοικητικού Συμβουλίου του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου με την επωνυμία «Γενικό Νοσοκομείο ... “...” ...» και να ακυρωθεί η πράξη αυτή.

52. Μετά την παραδοχή της έφεσης πρέπει να αποδοθεί στην εκκαλούσα το κατατεθέν για την άσκησή της παράβολο (άρθρο 73 παρ. 4 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο).

Για τους λόγους αυτούς

Δέχεται την από 25.11.2010 (με ΑΒΔ 4681/28.11.2019) αίτηση αναίρεσης της ... του ...

Αναιρεί την 39/2019 απόφαση του Ι Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Διακρατεί και δικάζει την υπόθεση.

Δέχεται την από 30.9.2014 (με ΑΒΔ 367/2014) έφεση αυτής.

Ακυρώνει την 16944/30.6.2014 καταλογιστική πράξη του Διοικητικού Συμβουλίου του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου με την επωνυμία «Γενικό Νοσοκομείο ... “...” ...».

Διατάσσει την απόδοση των κατατεθέντων παραβόλων στην αναιρεσείουσα. Και

Απαλλάσσει το Ελληνικό Δημόσιο από την εν γένει δικαστική της δαπάνη.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα, στις 3 Ιουνίου 2020.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΣΕΡΑΦΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ

Δημοσιεύθηκε σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση, στις 23 Απριλίου 2021.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ